

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Porovnání vlády Habsburků ve Španělsku a Čechách v letech 1526-1700

Bakalářská práce

Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice
Studijní obory: 7105R056 – Historie se zaměřením na vzdělávání
7504R300 – Španělský jazyk se zaměřením na vzdělávání

Autor práce: **Barbora Povová**
Vedoucí práce: prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Barbora Povová**
Osobní číslo: **P13000451**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obory: **Historie se zaměřením na vzdělávání**
Španělský jazyk se zaměřením na vzdělávání
Název tématu: **Porovnání vlády Habsburků ve Španělsku a Čechách v letech**
1526-1700
Zadávající katedra: **Katedra historie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Tato práce se zaměří na poměry ve Španělsku a v Čechách v průběhu vlády Habsburků. Bude sledovat výhradně období, kdy vládli Habsburkové ve Španělsku a zároveň v Čechách. Zjistí, jak se v této době dařilo obyčejným lidem, měšťanům, jaký vliv měla vláda na náboženství a šlechtu. Dalším tématem budou vztahy mezi Španělskem a Čechami týkající se obchodu a spolupráce v zahraniční politice.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Jazyk zpracování bakalářské práce: **Španělština**

Seznam odborné literatury:

BENEŠ, Zdeněk, PETRÁŇ, Josef, 1997. České dějiny I. Praha: Práce. ISBN 80-208-0437-4.

CIPRIAN, Pavel, 1991. Pod císařským orlem: Česká společnost v době vlády Habsburků. Brno: Moravské zemské muzeum. ISBN 80-7028-035-2.

CHALUPA, Jiří, 2011. Dějiny Španělska v datech. Praha: Libri. ISBN 978-80-7277-482-1.

KAŠPAR, Oldřich, 2008. Bohemika v historických knižních fondech Španělska, Portugalska a Mexika 15. - 18. století. Praha: Togga. ISBN 978-80-903589-8-0.

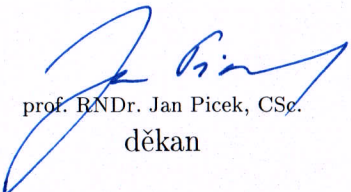
KAŠPAR, Oldřich, 1997. Čechy v zrcadle hispano-amerických dějin. Pardubice: Kora. ISBN 80-85644-16-9.

Vedoucí bakalářské práce: **prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc.**

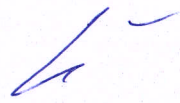
Katedra historie

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2016**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2017**

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 25. dubna 2014

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce Prof. PhDr. Jaroslavu Čechurovi, DrSc. za odborné vedení, cenné rady, pomoc a čas, který mi věnoval při zpracování bakalářské práce.

Anotace

Tato práce se zaměřuje na poměry ve Španělsku a v Čechách v průběhu vlády Habsburků. Výhradně na období, kdy vládli Habsburkové ve Španělsku a zároveň Čechách. Zjišťuje, jak se v tomto období dařilo nižší a vyšší šlechtě a jaký vliv měla vláda na náboženskou situaci. Také se zabývá zahraniční politikou. Prozkoumává vztahy mezi Španělskem a Čechami, hlavně na diplomatické úrovni. Další bod bude porovnání jednotlivých částí, aby se zjistilo, jak různě se mohly vyvíjet země pod nadvládou stejného rodu. Cílem práce tedy je najít odlišnosti či shody ve vládnutí dvou habsburských rodových linií. Jako základní metody výzkumu jsou použity analýzy a komparace primární a sekundární literatury k danému tématu.

Klíčová slova: Španělsko, Čechy, Habsburkové, církev, šlechta, novověk, vyslanci

Annotation

This bachelor thesis focuses on the circumstances in Spain and Bohemia during the reign of the Habsburgs, mainly on the era in which the Habsburgs ruled here and in Spain at the same time. The thesis will find out how successful the lower and higher nobility was and how the religious situation during their reign was influenced. The thesis will also deal with the foreign politics; it will examine the relations between Spain and Bohemia, mainly on the diplomatic level. The next point will be the comparison of the individual parts to find out how differently the countries could evolve under the reign of the same dynasty. The aim of this bachelor thesis is to find differences or accordances in the reign of two Habsburg's descendant lines. The fundamental methods of the research will be the analysis and comparison of the primary and secondary literature to the given topic.

Key words: Spain, Bohemia, Habsburg, church, nobility, modern times, ambassadors

Obsah

Obsah	7
0. Úvod	8
1. Charakteristika vlády Habsburků v Čechách	10
1.1. Vliv na náboženství.....	20
1.2. Vliv na šlechtu.....	23
2. Charakteristika vlády Habsburků ve Španělsku	27
2.1. Vliv na náboženství.....	39
2.2. Vliv na šlechtu.....	43
3. Porovnání vlády habsburské dynastie	46
3.1. Porovnání vztahů s církví.....	50
3.2. Porovnání života šlechty	53
4. Vztahy mezi Španělskem a Čechami	56
4.1. Španělé v Čechách, Češi ve Španělsku	59
5. Závěr.....	63
6. Seznam použité literatury	65

0. Úvod

Tato práce se zabývá charakteristikou vlády Habsburků ve Španělsku a v Čechách. V jednotlivých kapitolách ji práce rozebírá a zjišťuje její vliv na různé sféry. Zejména jak ovlivnila šlechtu a náboženské poměry obou zemí.

Španělsko bylo Habsburky sjednoceno a vládla v něm španělská větev Habsburků. I když Habsburkové zadlužovali Španělsko, v 16. století se stalo největší a nejvýznamnější říší, po sjednocení s Portugalskem.

Co se týče náboženství, je všeobecně známo, že Španělsko bylo a je katolické. Práce se tedy pokouší objasnit, zda i v této zemi vznikaly rebelie a zda zde probíhala snaha o reformaci.

Práce se také pokouší proniknout do poměrů španělské šlechty. Jak například reagovala na centralistické tendence Habsburků a jak se vyrovnávala s hierarchickými spory.

To stejné chce práce prozkoumat v Čechách, které tou dobou spadaly pod Habsburskou monarchii, což bylo soustátí, které tvořily dědičné země Habsburků (Horní a Dolní Rakousko, Štýrsko, Korutany, Tyroly a Kraňsko), země Koruny české (Čechy, Morava, Slezsko, Horní a Dolní Lužice) a část Uher.

Víme, že v náboženství měli Habsburkové jasno. Uznávali výhradně katolictví. Většina obyvatel České země se však hlásila k husitství, luteránství a k Jednotě bratrské. To vedlo k rozporu mezi českou šlechtou a panovníkem. Práce tedy detailně prozkoumá praktiky Habsburků uplatňované proti nekatolickým Čechům.

Práce tedy sleduje postupy vlády a zájmy španělské a rakouské větve Habsburků, které se jasně utvořily roku 1556, kdy se Karel V. vzdal císařské koruny ve prospěch svého mladšího bratra Ferdinanda I. a korunu španělskou předal svému synovi Filipu II.

Další bod práce bude porovnání jednotlivých sfér, jak se vzájemně podobaly či lišily. Například zda se šlechta ve Španělsku měla lépe než česká. Do jaké pozice stavěla náboženská situace obě země. Víme, že vláda těchto dvou větví spadá do období třicetileté války, která se výrazně promítla do politiky celé Evropy, a byla významným milníkem jak pro Čechy, tak pro Španělsko.

Práce se zaměřuje výhradně na období, kdy vládli Habsburkové ve Španělsku a současně i u nás, aby bylo možné různé faktory skutečně porovnat. Z toho vyplývá, že se práce zaměřuje na období od roku 1526 až do roku 1700.

První rok je hraniční pro země Koruny české, protože nastupuje na trůn Ferdinand I. Habsburský, v té době vládnu Habsburkové ve Španělsku už deset let. Druhý rok je hraniční pro Španěly, jelikož umírá Karel II. a nemá žádné potomky. Následuje válka o dědictví španělské, utrechtický a rastattský mír a Filipa z Anjou (Felipe V de Borbon) na španělský trůn nástup. Čechy patřily pod Habsburskou monarchii další 104 let.

Dále se práce zabývá vztahy mezi Španělskem a Čechami. Například při válečných taženích, ve sňatkové politice apod. Práce také prozkoumává diplomatické styky a zaměřuje se na život a vlivy vyslanců v Čechách a ve Španělsku.

Cílem je vytvořit ucelený náhled na vládu tohoto rodu ve výše zmíněném období v rámci španělského a českého prostředí.

1. Charakteristika vlády Habsburků v Čechách

Rakouská habsburská větev nastoupila na český trůn roku 1526. V bitvě u Moháče zemřel Ludvík Jagellonský, a tak se Ferdinand I. díky sňatku s Annou Jagellonskou ucházel z dědičného práva o český trůn. To bylo českými stavy zamítnuto. Musel o trůn tedy bojovat při volbě. Stavové chtěli panovníka, který by jim ponechal volnou ruku ve vnitřní politice a zároveň by byl vhodným reprezentantem státu ve vztahu k zahraničí. Ferdinand I. sliboval, že neomezí moc stavů, že královský dvůr bude sídlit v Praze a že podpoří náboženskou toleranci. Slíbil také vyšetřit výši dluhů a uhradit jejich půlku, což čeští stavové považovali za seriózní a 23. října 1526 zvolili Ferdinanda I. českých králem. Ostatní představitelé zemí Koruny české nesouhlasili s postupem českých stavů, a tak Ferdinanda pouze přijali, nikoliv zvolili.¹

Ani jeden ze slibů Ferdinand I. nedodržel. Naopak začal budovat monarchii se sídlem ve Vídni a byl proti reformaci. S jeho nástupem se tak začíná rozvíjet dlouhodobý konflikt mezi českými protestantskými stavy a katolickým panovníkem a utváří se stavovská opozice.

Důvodem nelibosti bylo například zvyšování berní kvůli výdajům na budování monarchie a správních úřadů a také kvůli válkám s Turky. Dalším byla náboženská otázka, Ferdinand byl katolík, stavovská obec byla většinou utrakvistická, navíc se z Německa šířila reformace²

V letech 1546 – 1547 vzniká v Čechách první stavovský odboj, a to v souvislosti se šmalkaldskou válkou v Německu. Ferdinand I. v době šmalkaldské války svolal bez souhlasu zemského sněmu zemskou hotovost k tažení na pomoc svému bratru, císaři Karlu V. a rozhodl o jejím tažení do Říše. Dne 12. ledna 1547 svolal Ferdinand mandátem do zbraně další zemskou

---

¹ ČORNEJ, Petr. *Dějiny zemí Koruny české*. 7. vyd. Praha: Paseka, 2001, 315 s. ISBN 80-7185-396-8. s. 216

² Tamtéž s. 217

hotovost k Litoměřicím se zdůvodněním, že vojska saského kurfiřta vnikla na území českého království. Většina českých stavů se vzepřela, protože došlo k přesvědčení, že mandát je neplatný. Když nepomohl mandát, snažil se Ferdinand umluvit stavy, že když mu půjčí, tak jim to vrátí i s nějakými procenty navíc. Ale neúspěšně. Po neúspěchu v Čechách se pokusil o to samé i na Moravě, ale ani tam se mu to nepovedlo.³

Roku 1547 byl svolán sněm do Prahy, který Ferdinand zakázal. Čeští šlechtici stejně svolali sněm do Prahy, vydávali nařízení a schválení, která okamžitě nechávali zapsat do desek zemských jakožto zákony. Sněm nakonec prohlásil, že Ferdinand porušil zemské zákony a dále bylo panovníkovi vyčítáno, že zmenšuje svobody stavovské obce. Jenže v dubnu 1547 Karel V. zvítězil v bitvě u Mühlberga, což byla předzvěst neblahého osudu české šlechty, protože Ferdinand se rozhodl, že za neuposlechnutí českou šlechtu potrestá.⁴

Odbojné panstvo bylo stíháno a byl jim zabavován majetek. Šlechta nebyla souzena přesně podle provinění, ale podle vyznání a majetku. Řadě šlechticů byl zkonfiskován majetek. Trest smrti dostali 2 zemané a 2 měšťané. Proces byl dokončen v září 1547.⁵

Proběhl velmi přísný sněm, z nějž vzešlo pět Ferdinandových požadavků, které bylo nutné splnit hned. Nařídil stavům, aby všechna ustanovení z jara 1547 v deskách zemských byla vymazána. Navždy zakázal stavovské spolky a landfrýdy, aby se měšťané a šlechta nespolečovali a nemohli se proti němu radit. Všechny stavy musely respektovat panovníkovo právo na svolávání zemských sněmů a krajských sjezdů. Stavy také musely souhlasit, že nový nástupce panovníka bude korunován ještě za života starého panovníka. Zajistil tak trůn pro své potomky. Proti všem ustanovením se nesměl nikdo z účastníků

---

³ Tamtéž s. 218

⁴ ČORNEJ, Petr. *České dějiny: výpravná historie českých zemí*. Brno: Jota, 2012. ISBN 978-80-7462-096-6. s. 96

⁵ ČORNEJ, Petr. *Dějiny zemí Koruny české*. 7. vyd. Praha: Paseka, 2001, 315 s. ISBN 80-7185-396-8. s. 220

sněmu ozvat protestem, jinak by propadl hrdlem. Došlo také k uzavření sborů Jednoty bratrské, spálení jejích knih a převedení jejích učitelů a duchovních ke katolíkům nebo utrakvistům. Nejvíce postižena však byla města. Došlo k omezení samosprávy, král dosadil do vedení měst hejtmany a rychtáře, městské pozemky byly zabaveny, daně zvýšeny. Měštům byla odebrána vojenská výzbroj a přikázáno zbourat hradby. Jediná města, která zůstala Ferdinandovi věrná, byly České Budějovice, Plzeň a Ústí nad Labem.⁶

Ferdinand I. později zmírnil svá opatření proti měštům, do konce života se už nesnažil podmanit si šlechtu. V českém království musel Ferdinand slevit ve věcech víry, takže roku 1564 dokonce vymohl na papeži povolení přijímání pod obojí pro Čechy a Moravu.

Po jeho smrti nastupuje na trůn jeho syn Maxmilián II. Na počátku vlády se jevil jako umírněnější, opatrnější. Nesnášel střety, byl poučen z roku 1572 Bartolomějskou nocí. Byl předurčen ke katolicismu, ale spíš sympatizoval s nekatolickým vyznáním, zejména s luterstvím. Od mládí byl tedy „nepovedeným“ katolíkem. Přijímal podobojí, měl nekatolického zpovědníka a obklopoval se nekatolickými vzdělanci. Měl jiný vztah k Papeži než jeho otec. Kvůli sympatiím k nekatolickému vyznání byl oženěn s pravověrnou katoličkou Marií Španělskou.⁷

Maxmiliánovy ústupnosti a příklonu k nekatolickému vyznání využili i čeští stavové ke schválení vlastního náboženského programu. Příchodem jezuitů a obnovením arcibiskupství se nekatolíci cítili ohroženi, proto se dohodli na novém vyznání víry – Česká konfese – která byla zpracována na základě augšpurského vyznání.⁸

Pod nátlakem císař Maxmilián roku 1567 zrušil Basilejská kompaktáta. Jejichž nejdůležitějším bodem bylo přiznání nároku na přijímání z kalicha pro všechny příslušníky utrakvistických frakcí církve. To pobouřilo stavovskou

---

⁶ Tamtéž s. 218

⁷ Tamtéž s. 222

⁸ ČORNEJ, Petr. *České dějiny: výpravná historie českých zemí*. Brno: Jota, 2012. ISBN 978-80-7462-096-6. s. 98

opozici. Představitelé protestantských církví se spojili a roku 1575 na zemském sněmu předali Maxmiliánovi ke schválení „Českou konfesi“. Přijetí České konfese bylo podmínkou pro to, aby byl Maxmiliánův syn Rudolf II. zvolen českým králem. Maxmilián však dal pouze slovní souhlas s konfesi, písemně tak neučinil.⁹

Roku 1576 na český trůn nastoupil Rudolf II., který byl vychováván na přísně katolickém španělském dvoře. Ale panovník byl slabý. Ustoupil vždy tomu, kdo na něj vyvíjel největší nátlak. Roku 1583 přenesl sídlo z Vídně do Prahy a vybudoval zde středisko umění, nauk a katolicismu. Česká šlechta se radovala, protože tím, že přesídí Rudolf na Pražský hrad, tak na něj bude mít velký a bezprostřední vliv.¹⁰

Za jeho vlády docházelo v Čechách k vymírání starých šlechtických rodů, jejichž fyzický zánik znamenal nástup nových rodů a převážně katolických.¹¹

Když získal Matyáš rakouské a uherské stavy, pak také Moravanu, v Praze se sešel sněm, kde vlivný představitel moravské opozice Karel starší ze Žerotína vyzval české stavy, aby se přidaly na Matyášovu stranu, protože slíbil náboženskou svobodu aj., ale ti odmítli, protože Rudolf jim mezitím slíbil vyjít vstříc v jejich požadavcích. Tak Matyáš přitáhl s vojskem do Čech a uzavřel s Rudolfem 25. 6. 1608 mír v Libni, protože česká šlechta se za předem stanovených podmínek Rudolfa zastala a nenechala ho sesadit z trůnu. Výsledkem bylo, že musel souhlasit s vídeňským mírem a vzdát se vlády nad Uhrami, Moravou a rakouskými zeměmi ve prospěch Matyáše. Zůstaly mu pouze Čechy, obojí Lužice a Slezsko.¹²

---

⁹ ČORNEJ, Petr. *Dějiny zemí Koruny české*. 7. vyd. Praha: Paseka, 2001, 315 s. ISBN 80-7185-396-8. s. 224

¹⁰ ČORNEJ, Petr. *České dějiny: výpravná historie českých zemí*. Brno: Jota, 2012. ISBN 978-80-7462-096-6. s. 100

¹¹ ČORNEJ, Petr. *Dějiny zemí Koruny české*. 7. vyd. Praha: Paseka, 2001, 315 s. ISBN 80-7185-396-8. s. 225

¹² Tamtéž s. 226

Česká stavovská opozice získala díky své podpoře proti Matyášovi nad Rudolfem určitou moc, a proto požádali stavové roku 1608 o uznání České konfese. Stavové poslaly celkem čtyři žádosti a v květnu 1609 byl svolán zemský sněm, který císař zakázal, ale stavové ho přesto svolaly. Zvolily vládu třiceti direktorů a svolaly i zemskou hotovost, což Rudolfa vyděsilo, a když se obrátil na Lobkovice a jiné rádce, dostal odpověď, že pokud zamítne požadavek, hrozí občanská válka, proto by měl Rudolf uznat náboženské požadavky. Rudolf byl vlastně vlivem okolností donucen vydat 9. července 1609 Majestát na náboženskou svobodu. Tím potvrdil Českou konfesi.¹³

Po vydání Majestátu přestala být stavovská opozice ostražitá, jen někteří byli obezřetní, protože věděli, že Rudolf se mstí. Rudolf II. se zalekl důsledků svých kroků a pokusil se je zvrátit s pomocí svého bratrance, pasovského biskupa Leopolda.¹⁴ Roku 1611 vtrhla pasovská vojska do země z jihu a vojáci ničili a pustošili vše, co jim přišlo pod ruku. Nakonec se dostali až do Prahy na Malou Stranu, proti čemuž se již ozvali nejen obyvatelé království, ale i arcikníže Matyáš. Rudolf byl donucen se v dubnu 1611 vzdát koruny v Matyášův prospěch. Rudolf se také stal posledním Habsburkem pochovaným na Pražském hradě.¹⁵

Matyáš byl stavové uznán českým králem, ale stavovská opozice už víc nechtěla ustupovat. Jeho postavení bylo ulehčeno jen nejednotou stavů. V roce 1612 přenesl sídlo natrvalo do Vídně a v Praze vládli nejvyšší úředníci, tzv. místodržitelé.

Nekatolíci doufali v Matyášovu podporu, ale došlo naopak k posílení tzv. španělské strany – katolické. Převaha strany se projevila zejména

---

¹³ Tamtéž s. 226

¹⁴ ČORNEJ, Petr. *České dějiny: výpravná historie českých zemí*. Brno: Jota, 2012. ISBN 978-80-7462-096-6. s. 102

¹⁵ ČORNEJ, Petr. *Dějiny země Koruny české*. 7. vyd. Praha: Paseka, 2001, 315 s. ISBN 80-7185-396-8. s. 227

na českém sněmu roku 1615. Matyášovi bylo povoleno vybírání berní na pět let dopředu.¹⁶

Tou dobou došlo k vyhocení sporů mezi katolíky a protestanty vesměs v celé Evropě. V českém království rostl vliv katolíků a Matyáš proto začal jednat o svém nástupci, ani on neměl potomky. Dědicem se mohl stát některý ze španělských nebo štýrských Habsburků. Španělé se nároků na trůn vzdali v dokumentu „Oňatova smlouva“, a proto se měl nástupcem stát Ferdinand Štýrský, přísný a neústupný katolík. Nekatolická stavovská opozice se na sněmu roku 1617 bránila, ale nakonec byl Ferdinand Štýrský přijat a donucen uznat platnost Majestátu. Ovšem papeži a španělskému králi napsal, že to dodrží, jen pokud bude muset.¹⁷

Po sněmu vypověděla katolická strana otevřené nepřátelství nekatolíkům. Byly zavírány a bořeny kostely evangelíků, čímž byl porušován Majestát, a ti, kteří neuznali Ferdinanda, byli potrestáni sesazením z funkcí apod.¹⁸

V březnu 1618 byl do Prahy svolán sjezd nekatolických stavů, který zaslal císaři stížnost na porušování jejich svobod. Ale Matyáš zareagoval zákazem dalšího plánovaného sněmu v květnu. Přesto se 21. května 1618 sešlo množství nekatolické šlechty, další den se uskutečnila tajná schůzka radikálů, kde byla dohodnuta akce proti místodržitelům. 23. května 1618 se na Pražský hrad do místodržitelské kanceláře vypravila delegace stavů a proběhla třetí pražská defenestrace. Místodržitelům bylo přečteno obvinění z porušování zemských svobod a pak byli spolu s písařem vyhozeni z okna do hradního příkopu. Je to tak počátek třicetileté války.¹⁹

Dne 24. května 1618 byla svržena královská moc a znovu byla zvolena zemská vláda třiceti direktorů (po deseti z každého stavu). V čele protihabsburské vlády byl Václav Vilém z Roupova a Jindřich Matyáš Thurn. S povstáním souhlasily obě Lužice a Slezsko, ale Morava zůstala neutrální.

---

¹⁶ Tamtéž s. 229

¹⁷ Tamtéž s. 229

¹⁸ Tamtéž s. 230

¹⁹ Tamtéž s. 230

Matyáš si nebyl jist, jak postupovat, ale Ferdinand Štýrský byl pro vojenskou odpověď, zejména proto, že evropští nekatolíci se zdráhali pomoci.²⁰

Dne 20. března 1619 zemřel Matyáš, což znamenalo nástup Ferdinanda II. Štýrského. V červnu 1619 byla na generálním sněmu stavů zemí Koruny České vyhlášena konfедераční vláda. Svobodně si měla volit krále a byla vypracována nová ústava, která zaručovala výraznější podíl českých a moravských stavů na vládě. Ferdinand II. byl z trůnu sesazen a novým králem byl zvolen kalvín Fridrich Falcký tzv. „zimní král“.²¹

Ferdinand II. získal roku 1620 spojenectví bratrance Maxmiliána Bavorského a tedy i Katolické ligy výměnou za kurfiřtský hlas Fridricha Falckého v případě výhry. Zároveň mu španělští příbuzní slíbili napadnout Falc. V červenci 1620 se Ferdinand II. rozhodl k tažení do Čech. Katolická liga s protestantkou Unií uzavřely příměří, což znamenalo dostatek sil na řešení situace v Čechách.²²

Dne 8. listopadu 1620 se tak udála dvouhodinová šarvátka, bitva na Bílé hoře, při níž bylo stavovské vojsko poraženo.²³

Důsledkem byl útek Fridricha Falckého s celým dvorem ze země. Vítězství katolíkům také vedlo k rychlému postupu rekatolizace. Byli vyhnáni protestantští kazatelé, následovaly přípravy na to, že se z Čech vystěhuje nekatolická šlechta, pokud nepřestoupí ke katolicismu, stejně tak nekatolické měšťanstvo, venkovští poddaní nesměli odejít a museli též přestoupit na katolicismus. V Čechách byl odňat majetek 650 rodům a na Moravě 250 rodům. Stavby se obrátily na Ferdinanda II. s prosbou o milost, k tomuto listu bylo přivěšeno na dvě stě pečetí českých a moravských pánů, ale Ferdinand neměl slitování. Dne 5. dubna 1621 byly vyneseny rozsudky, které ignorovaly dosavadní zemské právo a všechna pravidla, všichni uprchlíci byli

---

²⁰ Tamtéž s. 231

²¹ Tamtéž s. 232

²² ČORNEJ, Petr. *České dějiny: výpravná historie českých zemí*. Brno: Jota, 2012. ISBN 978-80-7462-096-6. s. 106

²³ ČORNEJ, Petr. *Dějiny zemí Koruny české*. 7. vyd. Praha: Paseka, 2001, 315 s. ISBN 80-7185-396-8. s. 233

zbaveni statků, cti i hrdla, pokud by se chtěli navrátit do Čech. Původně bylo vyneseno čtyřicet tři trestů smrti, nakonec však bylo 21. června 1621 potrestáno dvacet sedm účastníků povstání.²⁴

V průběhu třicetileté války vídeňská vláda využila úspěchů v této fázi války a v roce 1627 byla prosazena nová zemská ústava – Obnovené zřízení zemské. Do této doby platilo Vladislavské zřízení zemské. Bylo uzákoněno dědičné právo Habsburků na český trůn, jediným povoleným vyznáním bylo katolické a čeština byla zrovnoprávněna s němčinou (předtím byla čeština preferovanější). Majestát Rudolfa II. byl zrušen a nastalo období rekatolizace. Hlavní úlohu při rekatolizaci sehrává jezuitský řád. Ten už od roku 1624, kdy byli vypovězeni nekatoličtí kněží, získá velký vliv v zemi. Do jejich rukou se totiž dostalo celé školství, včetně Ferdinandovy (Karlovy) univerzity a zaujímají místo po vypovězených kněžích.²⁵

Saským a švédským vojskům se v listopadu 1631 podařilo obsadit Prahu. Do Čech se tak vrátila početná skupina emigrantů, většinou šlechta, kteří se začali domáhat svých majetků zabavených po Bílé hoře. Emigranti se snažili získat na svou stranu Albrechta z Valdštejna, ale protože panovník přistoupil na téměř všechny jeho požadavky, zůstal mu věrný.²⁶

Roku 1635 uzavřeli Habsburkové spojení se Sasy. Byl s nimi podepsán pražským mír, a tím země Koruny české přišly o obě Lužice.²⁷

V průběhu čtvrté části třicetileté války zemřel Ferdinand II. Štýrský a na jeho místo nastupuje jeho syn Ferdinand III. a to roku 1637. Nedlouho poté se dostane švédská armáda do Čech, které vyplení. V roce 1648 se jim dokonce podaří dobýt část Prahy. Při tomto přepadu byly uloupeny cenné umělecké sbírky z Pražského hradu. Celá válka je nakonec ukončena 24. října 1648

---

²⁴ Tamtéž s. 260

²⁵ Tamtéž s. 262

²⁶ Tamtéž s. 262

²⁷ Tamtéž s. 263

podepsáním Vestfálského míru. Pro české země skončila až roku 1649, kdy byla se Švédy podepsána mírová dohoda a oni se stáhli.²⁸

Politické a správní důsledky války byly pro české země veliké. Zavedením Obnovené zřízení zemského mohli Habsburkové vládnout dědičně a tím ztrácely zemské sněmy právo volby nebo přijímání. O důležitých politických a finančních záležitostech rozhodovaly pro jednotlivé země centrální úřady ve Vídni. Základní zákonodárná práva převzal místo stavovských sněmů panovník.²⁹ Roku 1640 Ferdinand III. sice navrátil zákonodárnou iniciativu českému sněmu, ale jen v méně závažných správních a hospodářských otázkách. Česká kancelář (nejvyšší správní a politický úřad) zůstala samostatná, ale od roku 1624 trvale sídlila ve Vídni a v Čechách jí podléhalo místodržitelství, na Moravě zemský tribunál a ve Slezsku vrchní úřad. Habsburští panovníci nerušili všechny staré úřady, ale vytvářeli nové, podobné úřady, které postupně přebíraly větší díl moci. Země Koruny české zůstaly i nadále samostatné, ale od roku 1635 neměly obojí Lužice a pravomoci jednotlivých zemí byly značně omezeny. Ferdinand III. musel také dokončit rekatolizaci. Toto byl výsledek posledního velkého náboženského konfliktu v Evropě.³⁰

Roku 1657 nastupuje na český trůn Leopold I., druhý syn Ferdinanda III. Třicetiletá válka zem zpusťovala a vylidnila a místo starých domácích vrchností přišly většinou vrchnosti cizí, lišící se od poddaných řečí i náboženstvím, bez citu pro ně a jejich potřeby. Za provinění poddaných následovaly kruté tresty. Za Leopolda I. byly také vydávány zostřené předpisy proti volnému stěhování poddaných jak na jiná panství, tak ze země.³¹

To vše vedlo k velkému selskému povstání, ke kterému došlo roku 1680. Na vypuknutí povstání měla vliv císařova přítomnost v Praze, kam utekl před

---

²⁸ Tamtéž s. 265

²⁹ ČORNEJ, Petr. *České dějiny: výpravná historie českých zemí*. Brno: Jota, 2012. ISBN 978-80-7462-096-6. s. 109

³⁰ ČORNEJ, Petr. *Dějiny zemí Koruny české*. 7. vyd. Praha: Paseka, 2001, 315 s. ISBN 80-7185-396-8. s. 268

³¹ Tamtéž s. 269

morem ve Vídni. Poddaní si stěžovali u císaře pomocí petic na utiskování svou vrchností. Císař ustavil vyšetřovací komise pro zjištění oprávněnosti stížností, ale pak potvrdil jen práva vrchností vůči poddaným. Nastalo vzbouření, které však bylo do konce května vojensky krvavě potlačeno. Také bylo několik desítek povstalců popraveno. Důsledkem bylo vydání prvního Robotního patentu Leopolda I. pro království České a Moravu. Měl vytvořit pevné a obecně platné normy poddansko-nevolnických povinností, přispět ke zmírnění roboty a lepším vztahům mezi poddanými a vrchností.³²

Ještě za života Leopolda I. došlo k válce o dědictví španělské. Jelikož v roce 1700 umírá Karel II., a tím pádem vymírá španělská větev Habsburského rodu. Uvolňuje se tak španělský trůn. Na ten si činili nárok rakouští Habsburkové, kteří chtěli dosadit syna Leopolda I., Karla. Protikandidátem byl Filip z Anjou, z francouzského rodu Bourbonů. Byl prasynovec Karla II. a vnuk Ludvíka XIV. Podle dohody z roku 1699 se nástupcem měl stát Karel, ale francouzská diplomacie přemluvila umírajícího španělského krále, aby v závěti odkázal své země Filipovi. Ludvík XIV. volbu uznal a Leopold I. mu vyhlásil válku.

Roku 1705 zemřel Leopold I. a na jeho místo nastupuje jeho první syn Josef I., ten ale záhy roku 1711 umírá na neštovice. Jeho smrt byla komplikací ve válce o dědictví španělské. Na jeho místo totiž musel nastoupit Karla VI., možný kandidát na španělského krále. Spojenci se lekli potencionální moci rakouských Habsburků, toho, že by měl v rukou moc jediný člověk. Výsledkem bylo, že země zapojené do války podepsaly mírovou smlouvu s Francií, která zajišťovala Bourbonům nástupnictví ve Španělsku pod podmínkou, že vláda ve Francii a Španělsku nebude spojena v jedné osobě. Rakouští Habsburkové byli nakonec přinuceni roku 1714 uzavřít smlouvu

---

³² Tamtéž s. 271

s Francií, tzv. rastattský mír, ve které císař Karel VI. rezignoval na španělskou korunu.³³

1.1. Vliv na náboženství

Církev měla mezi obyvatelstvem velkou úlohu. Alespoň jednou ročně musel každý ke zpovědi, po níž následovalo rozhřešení, pokání a odpuštění hříchů (nekatolické směry odpustky neuznávaly). Církev zajišťovala křty, bířmování, uzavření svátosti manželské a svátosti posledního pomazání. Kazatelé také informovali o dění v zemi, uměli poradit s životními problémy či kárali za prohřešky. Církev organizovala procesí, pouti k zázračným obrazům či sochám. A v neposlední řadě církevní instituce zřizovaly vlastní špitály či školy.

Habsburkové měli na náboženství v zemích Koruny české velký vliv už od počátku. Jakmile na český trůn nastupuje Ferdinand I., začíná dlouholetý konflikt mezi katolickými panovníky a nekatolickými českými stavy. Po prvním stavovském odboji dojde k uzavření sborů Jednoty bratrské, spálení jejích knih a převedení jejích učitelů a duchovních ke katolíkům nebo utrakvistům. Tento náboženský konflikt nakonec vyústí ve střet roku 1620 na Bílé hoře a následnou rekatolizaci území.³⁴

Součástí vytrvalých snah Ferdinanda I. o zlepšení pozice katolicismu v českých zemích bylo uvedení mladého jezuitského řádu, tedy Tovaryšstvo Ježíšovo. Do Prahy tento řád dorazil 18. dubna 1556 se souhlasem zakladatele organizace Ignáce z Loyoly. Do Čech tedy přišlo dvanáct jezuitů, většinou původem ze Španělska, kteří našli své sídlo v staroměstském klášterním komplexu u kostela sv. Klimenta.³⁵

---

³³ Tamtéž s. 272

³⁴ Tamtéž s. 233

³⁵ ČORNEJ, Petr. *České dějiny: výpravná historie českých zemí*. Brno: Jota, 2012. ISBN 978-80-7462-096-6. s. 99

Za vlády Maxmiliána II. vznikají snahy o provedení reformace. A tak ve 20. letech 16. století nastoupila v českých zemích luterská reformace a roku 1547 i kalvinismus. Ke katolictví se hlásila jen menšina obyvatel.

Tato změna proběhla například roku 1530 na Frýdlantsku, kdy byli všichni z katolíků přeměněni na luterány. Mezi německy mluvícím obyvatelstvem na severu Čech si totiž získali luteráni brzy převahu, stejně tak si získávali své „ovečky“ ve Slezsku a obojí Lužici. V kališnické církvi získávali převahu novoutrakvisté (přívrženci luteránství) a brzy byla kompaktáta a staré tradice považována za přítěž.

Kalvinismus se ujal zejména u členů Jednoty bratrské, která byla od roku 1547 zrušena. Na přelomu 16. a 17. století byli členy Jednoty bratrské například Václav Budovec z Budova či Karel starší z Žerotína. Oba z nich udržovali přátelství s kalvinisty i mimo České království.³⁶

Myšlenka očištění církve byla v té době živá. Začaly se očišťovat kostely. Na postup reformace reagoval Maxmilián II. zrušením Basilejských kompaktát. Což nekatolíky nepotěšilo. Proto se spojili a společně vytvořili „Českou konfesi“, ke které přiměli Maxmiliána dát souhlas. Ale bohužel jen ústní.³⁷

V 16. století se na území Českého království vyskytovalo množství církví, které byly považovány za sekty. Byly závislé na svém vůdci, pokud ho ztratily, tak okamžitě zanikly. Příkladem takových sekt byly třeba Malá Stránka, Mikulášenci, Habrovanští, Wiedertäufer nebo Novokřtělci.

Koncem 16. století bylo v Čechách přibližně 15 % katolíků, ale ti získali díky aktivní pomoci papežského nuncia v roce 1598 nejvyšší úřady. Moravským zemským hejtmanem se stal Jáchym Haugvic z Biskupic, pražským dvorským kancléřem Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic,

---

³⁶ ČORNEJ, Petr. *Dějiny zemí Koruny české*. 7. vyd. Praha: Paseka, 2001, 315 s. ISBN 80-7185-396-8. s. 242

³⁷ Tamtéž s. 224

olomouckým biskupem František z Dietrichštejnu a tak dále. To budilo velký odpor u stavovské opozice.³⁸

Už za vlády Rudolfa II. přišli do Českých zemí první kapucíni vedení sv. Vavřincem z Brindisi na pozvání pražského arcibiskupa Zbyňka Berky z Dubé a Lipé. Usadili se v Praze, kde byl v roce 1600 založen klášter na Hradčanech. S nástupem Rudolfa II. na český trůn svitla českým stavům naděje, že budou moci konečně prosadit konfesi. To se jim roku 1618 podařilo, po nátlaku vydal Majestát na náboženskou svobodu. Platil pro šlechtu, královská města i poddané a podle něj nesměl být nikdo proti své vůli nucen ke katolictví ani k jiným vyznáním. Lišil se tedy od augšpurské konfese, podle které by mělo na území Českého království být regulérním náboženstvím katolictví. Majestát ukončil i stíhání Jednoty bratrské, ke kterému docházelo už od roku 1508, kdy byl vydán Svatojakubský mandát. Ten často habsburští panovníci obnovovali.³⁹

Před Bílou horou bylo přibližně 85-90 % obyvatel nekatolického vyznání, ale porážka stavovských vojsk a opatření vlády znamenaly počátky rekatolizace neboli protireformace. Po vítězství císařských vojsk roku 1620 byly uzavírány nekatolické kostely, ze země byli vypovídáni nekatoličtí kněží a někteří začali přestupovat na katolickou víru.⁴⁰

Hlavní důraz byl kladen na misijní práci mezi dospělými, znovu vybudování církevní správní organizace a zřízení kvalitních katolických škol všech stupňů. V tom zaujali hlavní roli Jezuité. Získali pod svou správou například pražskou univerzitu. Spojilo se tak Klementinum a Karolinum. Výrazně také posílili benediktýni, premonstráti, cisterciáci.⁴¹

Roku 1624 vyšly první patenty proti nekatolíkům, které zakazovaly vyznávat nekatolickou víru, a nekatolickým šlechticům bylo zabraňováno volně disponovat majetkem. Roku 1627 přikazoval další patent šlechtě přihlásit

---

³⁸ Tamtéž s. 226

³⁹ Tamtéž s. 227

⁴⁰ Tamtéž s. 285

⁴¹ Tamtéž s. 292

se ke katolictví, nebo do 6 měsíců opustit zemi. Obnovené zřízení zemské uznávalo jako jediné platné náboženství katolicismus, což vedlo k hromadné konverzi či emigraci lidí. Aby byla rekatolizace prováděna důsledně, byla v každém kraji zřízena tzv. reformační komise.⁴²

Od roku 1631, se saským vpádem, docházelo k návratu některých exulantů, stejně tak později se švédskými vojsky, ale Vestfálský mír znovu potvrdil katolicismus jako jediné povolené náboženství. Čechy a Morava se postupně staly katolickými zeměmi a nekatolické „sekty“ zůstávaly jen na určených místech.⁴³

Postupy rekatolizace byly různé. Násilné se prováděly pomocí hrubé síly, armády nebo soldatesky. Prováděla se ale také nenásilnou formou. Například výchovou mládeže v katolickém duchu, aktivní činností církevních misionářů nebo prováděním okázalých katolických pobožností.⁴⁴

1.2. Vliv na šlechtu

Spor mezi stavy a potažmo českou šlechtou začal už s nástupem prvního Habsburka na český trůn, jelikož porušil jejich požadavek, že nebude svolávat zemskou hotovost na pomoc při řešení svých vlastních zahraničních zájmů. Čeští šlechtici však vypověděli králi poslušnost a vytvořila se měšťansko-šlechtická opozice. Tento spor nakonec vyústil v první stavovský odboj. Čeští šlechtici roku 1547 svolali sněm, který Ferdinand zakázal. Začali vydávat nařízení a schválení, která okamžitě nechávali zapsat do desek zemských. Sněm nakonec prohlásil, že Ferdinand porušil zemské zákony a dále bylo panovníkovi vyčítáno, že zmenšuje svobody stavovské obce.⁴⁵

Toto jednání nakonec mělo pro šlechtu velké důsledky, protože se je Ferdinand I. za jejich neposlušnost rozhodl potrestat. Takže 20. července 1547

---

⁴² Tamtéž s. 285

⁴³ Tamtéž s. 285

⁴⁴ Tamtéž s. 286

⁴⁵ ČORNEJ, Petr. *Dějiny země Koruny české*. 7. vyd. Praha: Paseka, 2001, 315 s. ISBN 80-7185-396-8. s. 217

byla šlechta obžalovaná za své prohřešky. Někteří se rozhodli uprchnout ze země, čímž se odsoudili k trestu smrti. Ostatním byla zkonfiskovaná velká část majetku, zejména členům Jednoty bratrské, a dva rytíři byli dokonce popraveni. Šlechta nebyla souzena přesně podle provinění, ale podle vyznání a majetku. Například Šlikům byla zabavena veškerá těžební místa a právo razit si minci.⁴⁶

S nástupem Maxmiliána II. svitla české šlechtě naděje. Byl předurčen ke katolicismu, ale spíše sympatizoval s nekatolickým vyznáním. Ve svých rozhodnutích spíše ustupoval, tak si například šlechta vymohla změnu berního systému v neprospěch měst. Roku 1567 si na něm vymohla změnu, aby majetková daň byla nahrazena daní z městských domů a vesnických usedlostí.⁴⁷

Když Maxmilián chtěl, aby byl Rudolf II. ještě za jeho života korunován králem, byla stavy předložena Maxmiliánovi Česká konfese jako podmínka pro přijetí a korunovaci Rudolfa českým králem. Maxmilián však oslovil bez vědomí českých stavů stavy Moravské a požádal je, aby předložily svůj návrh konfese. Katolíci se ovšem vyjádřili negativně a požádali panovníka o ochranu. Panovník jakožto katolík, jim musel samozřejmě tu ochranu poskytnout. Na sněmu na počátku srpna řekl, že požadavky konfese nemůže přijmout. Odvolával se na to, že jakožto katolík nemůže ustoupit protestantům. Maxmilián ale potřeboval, aby byl Rudolf II. zvolen nástupcem, proto nakonec potvrdil souhlas s konfesí pouze ústně, písemně však nikdy a bylo zakázáno Českou konfesi vydávat tiskem. Stavové se s ústním souhlasem smířili.⁴⁸

S nástupem Rudolfa II. získala česká šlechta výhodu, že na něj bude mít velký a bezprostřední vliv, když se rozhodl přesídlit habsburský dvůr na Pražský hrad. Když si Matyáš postupně získal Uhry a Moravu, česká šlechta měla strach přidat se na jeho stranu proti Rudolfovi. Nevěřili totiž, že jim

---

⁴⁶ Tamtéž s. 236

⁴⁷ Tamtéž s. 222

⁴⁸ Tamtéž s. 224

zajistí náboženské svobody. Navíc jim tou dobou Rudolf slíbil vyjít vstříc v jejich požadavcích. Díky nim tedy nepřišel o vládu nad Čechami, Slezskem a Horní a Dolní Lužicí. Za svou pomoc si stavy žádaly uznání konfese. To Rudolf odmítl. Proto ustavily vládu třiceti direktorů a odstavily tak panovníka. Rudolf dostal strach z občanské války, proto nakonec vydal Majestát na náboženskou svobodu. Rudolf byl ale pomstychtivý a roku 1611 povolil vstup pasovských vojsk do Čech, došlo k drancování země. Takže čeští stavové požádali o pomoc Matyáše. Tomu pak byla přislíbena česká koruna.⁴⁹

Matyáš přenesl vládu opět do Vídně. Za jeho vlády se Majestát neustále porušoval. Kvůli jeho bezdětnosti proběhla opět jednání o nástupci. Španělská větev se vzdala všech nároků na trůn, proto byl přijat i přes odpor nekatolické šlechty přísný katolík Ferdinand Štýrský. Nekatolická šlechta se začala obávat o své postavení, což nakonec vedlo k třetí pražské defenestraci, vyhlášení vlády direktorů a počátku třicetileté války.⁵⁰

Výsledkem tohoto sporu bylo potrestání české nekatolické šlechty. Ferdinand II. byl velice přísný. Deset šlechticů bylo veřejně popraveno dne 21. června 1621. Dvanáct hlav pak zůstalo vystaveno na Karlově mostě pro výstrahu. Ostatní nekatolickou šlechtu donutil buď konvertovat ke katolicismu, nebo se vystěhovat ze země. Jejich majetek byl zkonfiskován a získali ho buď cizí rody a důstojníci, nebo Ferdinandovi věrní katoličtí šlechtici. Nejbohatší šlechtici, kteří skoupili majetek exulantů, byli Valdštejni, Marie Magdalena Trčková a Karel z Lichtenštejna.⁵¹

Při vpádu saských a švédských vojsk roku 1631 do Prahy se vrátila velká skupina emigrantů, většinou šlechta, a domáhala se svých majetků zabavených po Bílé hoře. První krok exulantů byl, že sňali hlavy z mostu a pietně je pochovaly. Emigranti se snažili získat na svou stranu Albrechta z Valdštejna,

---

⁴⁹ Tamtéž s. 227

⁵⁰ Tamtéž s. 229

⁵¹ Tamtéž s. 260

ale ten se obával, že by mohl přijít o majetek získaný po Bílé hoře, tak raději zůstal na Ferdinandově straně.⁵²

Události třicetileté války a pobělohorský exil přivedly do českých zemí velký počet cizích, především italských, španělských, německých a skotských rodů. Například Eggenbergové, Buquoyové, Gallasové, Piccolominiové a další získali od panovníka inkolát.⁵³ Ale ještě po Vestfálském míru v Čechách výrazně převyšoval počet starých panských rodin ty nově příchozí. České vrchnosti ovládaly tři pětiny všech poddaných.⁵⁴

S nástupem Leopolda I. se na habsburském dvoře opět objevila česká šlechta, jako například Václav Eusebius z Lobkovic. Ale význam českých šlechticů na vídeňském dvoře byl velmi slabý a význam zemských sněmů dále upadal.⁵⁵

---

⁵² Tamtéž s. 262

⁵³ Tamtéž s. 276

⁵⁴ VOKÁČOVÁ, Petra. *Příběhy o hrdé pokoře: aristokracie českých zemí v době baroka*. Praha: Academia, 2014. 964 s. ISBN 978-80-200-2364-3. s. 469

⁵⁵ ČORNEJ, Petr. *Dějiny zemí Koruny české*. 7. vyd. Praha: Paseka, 2001, 315 s. ISBN 80-7185-396-8. s. 269

2. Charakteristika vlády Habsburků ve Španělsku

Ve Španělském království se Habsburkové na trůn dostali o deset let dříve a to roku 1516, kdy na trůn nastoupil Karel V. Habsburský, ve Španělsku byl znám jako Karel I. Španělský (Carlos I de España y V del Sacro Imperio Romano Germánico). Pro Španělské království začíná vrcholné období dějin díky zámořským objevům a dobytí Nového světa. Španělské království tak získává významné postavení v nadvládě nad světem.

Za vlády Karla I. začaly být zaváděny reformy, které měly vést k posílení královského absolutismu. To spočívalo především v zavedení systému územních a správních Rad, které měly oslabit význam kortesů. Byl také zaveden jednotný systém administrativy v královstvích, aniž by tím byla omezena jejich autonomie. Od té doby tedy existovaly společné orgány a instituce.⁵⁶

V letech 1519 až 1523 dosáhl konflikt mezi královským absolutismem a městy vážných rozměrů v Kastilii, známý jako povstání komunerů. Na stranu panovníka se přiklonila aristokracie (vyšší šlechta), která tak posílila své postavení. Komuneři zastupovali zájmy velkých kastilských obcí (municipios), měšťanstva a drobné šlechty, spjatých s měšťanskými právy, jež byly neslučitelné s příklonem k absolutní monarchii.⁵⁷

Komuny byly hnutím městského obyvatelstva třetího stavu. Jejich porážka u Villalaru znamenala krizi měšťanského ideálu v Kastilii. Roku 1521 byli popraveni i jejich vůdci, jako například Juan de Padilla.⁵⁸ Aristokracie od té doby získala výhradní moc a vysoké odškodné, které jí musely příslušné obce vyplácet. Konflikt mezi absolutismem a komunami tedy skončil jasným

---

⁵⁶ UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. [1. vyd.]. Přeložil Simona BINKOVÁ. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-117-4. s. 246

⁵⁷ Tamtéž s. 248

⁵⁸ KRČ, Eduard. *Dějiny a kultura Španělska: (úvod)*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-80-7372-337-8. s. 30

vítězstvím monarchie. Obdobným způsobem potlačil Karel I. i povstání v Gentu.⁵⁹

Po povstání komunerů ztrácely kastilské kortesy jako opoziční instituce postupně na významu. Roku 1538 totiž vyloučil Karel I. z kastilských kortesů šlechtice a duchovní. O několik let později žádaly kortesy ve Valladolidu, aby to, co bylo rozhodnuto v kortesech, bylo odvoláno jen tam a ne jinde. Král jim však odpověděl, že v těchto záležitostech se bude jednat vždy tak, aby to vyhovovalo zájmům země. V ostatních královstvích si však kortesy udržely většinu svých kompetencí. Monarchistický absolutismus se tak neustále dostával do konfliktu s místními zákonnými bariérami. Absolutistický panovník v Kastilii byl tak pouze konstitučním v Koruně Aragonské a v Portugalsku atd.⁶⁰

Pokud jde o boje valencijských a mallorských cechů (*germanías*) se šlechtou roku 1520-1523, dopadl podobně jako u kastilské komuny. Většina stoupenců povstání patřila k měšťanstvu a do hnutí byly zapojeny takřka všechny cechy. Stejně jako v Kastilii se na jejich potlačení podílela monarchie společně s latifundistickou aristokracií. Vítězství šlechty ve Valencii znamenalo vlastně vítězství venkova nad městy. Povstalci museli poté platit velké částky tzv. „narovnání“.⁶¹

Kvůli zhoršení situace v zemi po roce 1550 a cenové revoluci, se prohloubila chudoba prostých obyvatel, která vyvolávala negativní společenské jevy: žebrotu, tuláctví a banditismus, představující jeden z nejzávažnějších společenských problémů.⁶²

Karel I. bojoval za jedinečný ideál Křesťanskou republiku. Jednota Křesťanské republiky byla zcela kompatibilní s „národnostními“ zvláštnostmi,

---

⁵⁹ UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. [1. vyd.]. Přeložil Simona BINKOVÁ. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-117-4. s. 249

⁶⁰ Tamtéž s. 246

⁶¹ Tamtéž s. 249

⁶² Tamtéž s. 244

kteře vznikly v průběhu historického vývoje.⁶³ Optimismus prvního období, jež bylo ve znamení erasmovského humanismu, tak vystřídala realismus obou následujících fází, které vytyčují přechod Křesťanské republiky jako evropské národnostní integrace k hegemonickým seskupením období náboženských válek.⁶⁴ Obě dvě větve habsburského rodu se staly základní oporou katolického bloku. Přesto se právě v tomto okamžiku uskutečnila nejvýznamnější snaha o smíření, během nichž však papež a císař ne vždy byli stejného názoru. Karel I. skutečně vyvinul snahu hledat nový kompromis na Tridentském koncilu zahájeného roku 1545. V prvních dvou obdobích bylo hlavním cílem vytvořit základnu pro znovusjednocení křesťanstva. Největší ideál Karla I. se však stal utopií.⁶⁵

Přes všechny tyto neúspěchy se Karlovi I. podařilo zakotvit panství španělských Habsburků v Evropě. Roku 1554 sjednal sňatek svého syna, budoucího Filipa II., s anglickou královnou Marií Tudorovnou. Tím vytvořil předpoklady pro španělsko-britské spojení.⁶⁶ Abdikací v Bruselu roku 1556 přenechal Karel I. německou říši a habsburská panství v Německu svému bratru Ferdinandovi, zatímco synu Filipovi předal Španělsko a jeho koloniální říši, državy v Itálii a Nizozemí. Karel se musel vzdát myšlenky, kterou choval řadu let, totiž že císařská koruna připadne jeho synu Filipovi. Tak vznikly dvě větve habsburského rodu, německá a španělská, které po celé století bojovaly bok po boku na obranu svého panství v Evropě založeného na ideálech protireformace.⁶⁷

Z vlády Filipa II. zažívala vláda španělské říše neúspěchy. V letech 1567 až 1580 došlo k povstání v Nizozemí a k problémům ve Středomoří.

---

⁶³ KRČ, Eduard. *Dějiny a kultura Španělska: (úvod)*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-80-7372-337-8. s. 30

⁶⁴ UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. [1. vyd.]. Přeložil Simona BINKOVÁ. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-117-4. s. 270

⁶⁵ Tamtéž s. 273

⁶⁶ RUIZ IBÁÑEZ, José Javier a Bernard VINCENT. *Los siglos XVI-XVII: Política y sociedad*. Madrid: Ed. Síntesis, 2007. ISBN 978-84-773851-6-5. s. 167

⁶⁷ UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. [1. vyd.]. Přeložil Simona BINKOVÁ. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-117-4. s. 274

Separatistické tendence v Nizozemí se přiosťřily, když Filip II. nařídil respektování tridentských dekretů. To vyvolalo kalvínské povstání. Proto se Filip II. rozhodl vyslat tam s plnou mocí vévodu z Alby, jednoho se zástupců rodů nesmiřitelných, který tvrdě potlačil povstání a potrestal jeho vůdce. Řada vojenských vítězství obnovila španělské panství, přesto severní – protestantské – provincie připadly Vilému Oranžskému, naproti tomu jižní – katolická – oblast zůstala Španělsku věrná.⁶⁸ Anglická intervence ve prospěch povstalců v Nizozemí a britské výpady proti španělské říši vedly k roztržce se Španělskem. Filip II a Alžběta I. byli zosobněním obou evropských bloků, katolického a protestantského. Na konci svého života, roku 1598, podepsal Filip II. ve Vervins mír s Francií a udělil právo na autonomní správu Nizozemí, jejíž vykonávání svěřil své dceři Isabele Kláře Eugenie provdané za arcivévodu Albrechta Habsburského⁶⁹.

Pokud jde o Středomoří, povstání granadských morisků v roce 1568 znamenalo hlubokou ránu pro oživení ve Španělsku. Povstání morisků usnadnilo dobytí Tunisu Turky, stejně jako jejich útok na Kypr. Tehdy byla vytvořena Svatá liga, již uzavřeli papež Pius V., Španělsko a Benátky. Nepokoje v Aragónsku ovládly život království ke konci 16. století. Otevřeně se začaly projevovat střety mezi morisky, poddanými pozemkové aristokracie, kteří obdělávali úrodnou půdu v povodí Ebra, a horaly, kočovnými pastevci, starými křesťany, kteří každou zimu sestupovali se svými stády z Pyrenejí. Rostoucí sociální napětí se stupňovalo boji mezi šlechtou a poddanými, kteří usilovali o účast na královské jurisdikci.⁷⁰ Problematika Středomoří však začala ustupovat do pozadí v souvislosti s přesunem těžiště historického vývoje směrem na sever Evropy. Španělsko-turecké příměří z roku 1580 umožnilo Španělsku věnovat se výlučně záležitostem evropského protestantismu.

---

⁶⁸ Tamtéž s. 275

⁶⁹ Tamtéž s. 276

⁷⁰ Tamtéž s. 250

Vrcholný boj za vlády Filipa II. se odehrál mezi lety 1580 až 1598, kdy se mu podařilo přičlenit ke své Koruně Království portugalské.⁷¹ Portugalské kortesy shromážděné v Tomaru nakonec uznaly Filipa II. za krále Portugalska.⁷²

Počátkem 17. století uchopila moc v západní Evropě tzv. „barokní mírová generace“, ve Španělsku reprezentovaná Filipem III. a jeho favoritem vévodou z Lermy. Únava a nemožnost dosáhnout jednoznačného vyřešení náboženských válek vysvětlují, proč nastalo období „mírového soužití“. Filip III. a vévoda z Lermy se pokusili urovnat konflikt se dvěma dalšími mocnostmi – Anglií a Holandskem. Pokusili se také o zklidnění protestantské hranice v severní Evropě a o pokračování boje proti Turkům.

V případě Anglie vyústila jednání v podepsání londýnského míru dne 27. srpna 1604. Nizozemské Spojené provincie odmítly přijmout autonomii, pod vládou Isabely Kláry Eugenie, kterou jim udělil Filip II. roku 1598. To, že nedošlo k jednoznačnému vojenskému vyřešení, vedlo arcivévodu Albrechta k zahájení vyjednávání s Povstalci, které vyústilo v příměří zvané dvanáctileté, roku 1609. Nizozemské Spojené provincie požadovaly nezávislý a suverénní stát.⁷³

Krise konstitučního zřízení se začala projevovat od počátku vlády Filipa III. Finanční těžkosti monarchie vedly k politice stejného hospodářského zatížení nekastilských území Španělska jako samotné Kastilie. Například po Katalánsku Filip III. požadoval „quinto“, to je 20 procent z příjmu některých obcí za práva získaná od roku 1599.⁷⁴ Ke vzniku krize přispěl rovněž banditismus. Bylo vydáno nařízení, jež rytířům zakazovalo nosit zbraň.

Centralizační tendence zdůrazňovaly prvořadou roli Kastilie. Celému Španělsku vládla Kastilie a Kastilii vládla habsburská dynastie. Ta redukovala

---

⁷¹ RUIZ IBÁÑEZ, José Javier a Bernard VINCENT. Los siglos XVI-XVII: Política y sociedad. Madrid: Ed. Síntesis, 2007. ISBN 978-84-773851-6-5. s. 196

⁷² UBIETO ARTETA, Antonio. Dějiny Španělska. [1. vyd.]. Přeložil Simona BINKOVÁ. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-117-4. s. 275

⁷³ Tamtéž s. 277

⁷⁴ Tamtéž s. 251

veškerou hospodářskou problematiku Španělska na pobírání rent a vybrání daní. Když se za vlády Filipa II. situace po třech bankrotech státních financí stala neudržitelnou, začalo se uvažovat o decentralizaci, ale tato vize nikdy nepřešla do praxe. Po centralizaci státní správy upadla úloha státních sekretářů a s nástupem Filipa III. nastala éra královských favoritů, která trvala do roku 1676. Prvním královským favoritem se stává roku 1612 vévoda z Lermy.⁷⁵

Po ztroskotání pokusů převést na víru a asimilovat morisky za Karla I. a Filipa II., tlak veřejného mínění vedl k tomu, že se Filip III. a vévoda z Lermy rozhodli vypudit morisky ze země.⁷⁶ Tento proces trval od roku 1609 až do roku 1614. Korunu aragonskou opustilo asi 200 000 morisků (20 % celkového počtu obyvatel), a korunu Kastilskou asi 100 000. Demografické a hospodářské důsledky postihly nejvíce Korunu aragonskou – problém morisků byl obzvláště vážný v Království valencijském.⁷⁷ Znovu osídlení Valencie a Aragonska postupovalo pomalu. Šlechta zde se bránila platit renty a úroky, když její pozemky zůstaly ležet ladem. Koruna výrazně snížila úroky, aby uspokojila šlechtu, jež vyhnáním morisků přišla o povolné a pracovité poddané.⁷⁸

Roku 1621 nastal počátek vlády Filipa IV. (Felipe IV) a je to také rok, kdy vypršelo španělsko-nizozemské dvanáctileté příměří uzavřené v roce 1609. Španělsko a Holanďané byli připraveni znovu se chopit zbraně. Válka byla obnovena a Nizozemí se stalo jedním z nejvýznamnějších bojišť třicetileté války.⁷⁹

S nástupem Filipa IV. se k moci dostává i nový favorit, vévoda Olivares. Ten začal prosazovat uniformizační tendence. Olivaresovo prosazování uniformizačního programu znamenalo účast ostatních království na finančních

---

⁷⁵ Tamtéž s. 251

⁷⁶ KRČ, Eduard. *Dějiny a kultura Španělska: (úvod)*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-80-7372-337-8. s. 31

⁷⁷ UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. [1. vyd.]. Přeložil Simona BINKOVÁ. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-117-4. s. 255

⁷⁸ Tamtéž s. 255

⁷⁹ Tamtéž s. 317

povinnostech monarchie. To vše bylo v důsledku nové orientace mezinárodní politiky – „austracismo“ neboli „habsburství“, což byla snaha o prosazení společné nadvlády vídeňských a madridských Habsburků v Evropě. Od roku 1621 Španělsko realizovalo obrovské válečné úsilí. Tím se vytvořily nové finanční požadavky, které Olivares kladl na Katalánsko a Portugalsko. Svě ideje týkající se uniformizačního a centralizačního programu předložil Olivares Filipu IV. už roku 1625. To vedlo k vyhocení krize v ostatních královstvích.⁸⁰ Navíc Francie, jako nepřítel Španělska, podněcovala Katalánce a Portugalce k odporu. Španělské revoluce roku 1640 byly současně občanskými válkami s hlubokým sociálním obsahem vedenými mezi „stoupenci“ a „odpůrci“ celkové habsburské politiky.⁸¹

Dne 26. března 1635 vyhlásil Ludvík XIII. válku Filipu IV.⁸² Ta se stala jednou z příčin vyvolání hospodářské krize. Ta zasadila hlubokou ránu středním vrstvám. Střední vrstvy dále trvaly na existenci cechovních organizací, hlavně v Kastilii a Koruně aragonské. Katalánští obchodníci velice trpěli válkou s Francií a následnou revolucí v Katalánsku. Hluboké důsledky krize tohoto století pocítily nejsilněji nižší vrstvy – rolníci a řemeslníci. V každém případě všeobecné zbídačení země vysvětluje růst společenských problémů, jako je tuláctví, žebrota, šejdířství a banditismus.⁸³

Když Olivares přišel s návrhem o „jednotě zabraní“ všech království španělské monarchie v oblasti vojenské, Aragonsko a Valencie jej přijaly jen neochotně. Naproti tomu Katalánsko odmítlo s odůvodněním, že již dostatečně přispívá do společné pokladny. Nezdar kortesů z roku 1626 byl podnětem k povstání z roku 1640. Také znovu zasedání kortesů v roce 1632 skončilo

---

⁸⁰ RUIZ IBÁÑEZ, José Javier a Bernard VINCENT. *Los siglos XVI-XVII: Política y sociedad*. Madrid: Ed. Síntesis, 2007. ISBN 978-84-773851-6-5. s. 233

⁸¹ UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. [1. vyd.]. Přeložil Simona BINKOVÁ. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-117-4. s. 299

⁸² RUIZ IBÁÑEZ, José Javier a Bernard VINCENT. *Los siglos XVI-XVII: Política y sociedad*. Madrid: Ed. Síntesis, 2007. ISBN 978-84-773851-6-5. s. 235

⁸³ UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. [1. vyd.]. Přeložil Simona BINKOVÁ. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-117-4. s. 298

nezdarem, který dal nový podnět radikálním živlům v Katalánsku a Madridu. Po vypuknutí války s Francií roku 1635 se Olivares domníval, že se otevřela cesta k tomu, aby Katalánci byli nuceni přijmout „jednotu zabraní“. Existovala totiž jedna schůdná varianta, a to invaze do Francie přes katalánskou hranici, a tak donutit Katalánce, aby se na obraně monarchie podíleli příslušnou měrou. Plán vévody Olivarese však skončil naprostou katastrofou. Běh událostí se totiž zrychlil. Umístění vojenských oddílů v Knížectví katalánském a ozbrojené povstání katalánských rolníků, vedlo ke změně rozložení sil v Katalánsku od umírněnosti oligarchie k radikalismu rytířů.⁸⁴

Ke střetnutí však nedošlo mezi katalánským měšťanstvem a Olivaresem, nýbrž mezi rytíři z hor a radikály na dvoře Filipa IV. Povstání rolníků a zchudlých rytířů, brutální zásah vojenských oddílů a rozpoutání teroru proti vysoké buržoazii a šlechtě, počínaje „krvavým Božím tělem“ 7. června 1640, vyústily v katalánskou revoluci. Olivares rozhodl zasáhnout proti Kataláncům silou a to dne 31. července 1640. Síly, které doposud nebyly rozhodnuté (část buržoazie a řemeslníci), přešly do tábora protivníků. Po svolání nezávislé republiky v Katalánsku následovala vláda francouzského krále Ludvíka XIII. jako hraběte barcelonského.

Až do uzavření pyrenejského míru v roce 1659, Katalánsko skutečně trpělo. Válka za nezávislost proti Filipu IV. a proti Francii., občanská válka, sociální revoluce, to vše sužovalo Katalánsko téměř 20 let. Navíc se toto území stalo bitevním polem mezi Španělskem a Francií. Celá tato revoluce byla zakončena rozdělením Katalánska dle pyrenejské mírové smlouvy z roku 1659.⁸⁵

Další nepokoje roku 1640 vypukly v Portugalsku. To za hospodářské krize přestalo mít zájem na dalším spojení s osudy španělských Habsburků, jejichž války v zahraničí se nepříznivě odrážely i v koloniální říši Portugalska. Krize se začala projevovat už za vlády Filipa III. Portugalci si stěžovali na

---

⁸⁴ Tamtéž s. 300

⁸⁵ Tamtéž s. 301

„pokastlišťování“, na rostoucí daně a na špatný stav, v němž se nacházely zámořské kolonie. V souvislosti s rostoucími daňovými požadavky vévody Olivarese začala propuknout povstání. Například roku 1628 v Portu a následujícího roku ze stejných důvodů v Santarému.

Na krizi, která propukla otevřeným násilím roku 1640, se podílely tři faktory: úsilí Francie otevřít druhou frontu, lidová povstání a také spiknutí šlechty. Když 7. června 1640 započala katalánská revoluce, požádala Olivares portugalskou šlechtu, aby se účastnila války proti Katalánsku. Ta odmítla a pokusila se provolat Joču IV. Portugalského galicijským králem. S podporou Francie a Anglie odolávalo Portugalsko úspěšně mnoha útokům španělských oddílů. Když pak Filip IV. podepsal pyrenejský mír s Francií, bylo to v naději, že se jedná o první krok na cestě k opětovnému získání Portugalska. Portugalci byli odhodláni podepsat jakékoliv podmínky, které by zajistily uznání jejich nezávislosti. Portugalsko nakonec do mírové smlouvy zahrnuto nebylo, pro rozhodný nesouhlas Španělska.

Když dne 19. května 1635 vyhlásil francouzský posel válku Španělsku a císařské říši, celková porážka se rychle blížila a uspišily ji revoluce v Katalánsku a Portugalsku. Počínaje bitvou v Rocroi, válkami v Katalánsku a Portugalsku a dalším separatistickým pokusům v Andalusii, Aragonsku a Itálii, se Španělsko bránilo, zatímco vídeňští Habsburkové a jejich němečtí spojenci klesali pod ranami Francie a Švédů. V roce 1647 byly španělské oddíly rozdraceny v bitvě u Lensu – byla ta poslední velká porážka Španělska v poslední velké bitvě třicetileté války. Nezbývalo než podepsat Vestfálský mír.⁸⁶

První smlouva byla uzavřena mezi Španělskem a Holandskem. Filip IV. v ní uznal nezávislost Holandska. Vítězové prosadili definitivní ústup od Křesťanské monarchie, jednak pro to, co znamenala jako uznání papežovy

---

⁸⁶ Tamtéž s. 319

autority (kterou protestanti neuznávali), a také pro úzké spojení s vídeňskými a madridskými Habsburky.

Smlouvy z roku 1648 nedořešily otázku pokračující španělsko-francouzské války. Filip IV. uznal nakonec nezávislost nizozemských Spojených provincií v naději, že by se tak snáze mohl prosadit proti Francii a případně si znovu podrobit Katalánsko a Portugalsko. O jedenáct let později, když musel kapitulovat před Francií, pomýšlel ještě na připojení Portugalska. Mír mezi oběma státy, zvaný pyrenejský, byl podepsán dne 7. listopadu 1659. Na jeho základě postoupilo Španělsko svému soku hrabství rousillonské a část hrabství cerdaňského, což znamenalo okleštění Katalánska. Jako záruka míru byl ujednán sňatek Ludvíka XIV. se španělskou infantkou Marií Terezou, dcerou Filipa IV. To, že se zřekla práv na španělskou korunu, otevřelo možnosti pro francouzskou diplomacii, které vyústily ve vyjednání nástupnictví Filipa V.⁸⁷

Úsilí Filipa IV. připojit Portugalsko zpět ke Koruně, však skončilo nespěšné. V roce 1668, již po jeho smrti, když osudy země řídil vládní výbor v čele s královnou-vdovou Marií Annou Rakouskou (namísto nezletilého Karla II), uznalo Španělsko nezávislost Portugalska tzv. lisabonskou smlouvou.⁸⁸

Co se týče konstitučního uspořádání španělské monarchie, katalánská revoluce skončila obnovením statusu quo. Filip IV. obnovil starý systém panující v Katalánském knížectví. Potvrzení státního zřízení a privilegií Katalánska a uznání nezávislosti Portugalska probíhalo v době celkového zhroucení španělských ideálů, které se projevilo ve vestfálských mírových smlouvách uzavřených v roce 1648. Zejména Kastilie byla zaplavena duchovní krizí a pesimismem. Periferní oblasti poloostrova využily vývoje k hlasitějšímu požadavku „decentralizace“. Tuto tendenci nazýváme „neoformalismus“. Ten směřoval k obnovení konstitučního systému španělské monarchie z doby Katolických králů. Hlavními politickými silami, které reprezentovaly

---

⁸⁷ Tamtéž s. 320

⁸⁸ Tamtéž s. 303

neoformalismus, byly na jedné straně katalánská buržoazie a na straně druhé levoboček Filipa IV., Juan José de Austria, první španělský politik, který hledal oporu v periferních oblastech pyrenejského poloostrova k získání moci v Madridu. Státní převrat Juana José de Austria v roce 1668 podpořila Koruna aragonská a stal se tak prvním vojenským povstáním novodobé historie Španělska.⁸⁹

Po smrti Filipa IV. roku 1665 nastupuje na trůn jeho syn Karel II. (Carlos II). Za vlády Karla II. Španělsko vstoupilo do Velké haagské aliance, která bojovala proti francouzské rozpínavosti. Následující všeobecná válka byla ukončena roku 1678 mírem v Nijmegenu a Španělsko jej zaplatilo nuceným postoupením území Španělského Nizozemí. Další podobným konfliktem byla devítiletá válka, kdy se proti Francii postavila Augšpurská liga, jejímž členem bylo i Španělsko. Tento konflikt byl ukončen roku 1697 a Francie musela Španělsku vrátit veškerá dobitá území. Ludvík XVI. měl zájem na smíru s madridským dvorem, neboť záhy se měl řešit problém nástupnictví na španělský trůn.⁹⁰

Španělsko Karla II. spekovalo na téma chybějícího potomstva španělského panovníka a dokonce se podepisovaly tajné smlouvy o rozdělení španělské monarchie. Karel II., poslední španělský král z habsburské dynastie, zemřel 1. listopadu 1700, aniž by zanechal potomky. V tento okamžik byl se všemi důsledky nastolen problém nástupnictví na španělský trůn, který už několik let zaměstnával evropské velmoci.

Přestože Španělsko konce 17. století bylo už jen pouhým odleskem toho, čím bývalo v dobách Karla I. a Filipa II., jeho dědictví nepřestávalo vyvolávat značnou pozornost. Vzhledem k tomu, že hlavními pretendenty trůnu byli arcivévoda Karel Habsburský a francouzský princ Filip Bourbonský, znamenalo kterékoliv z obou řešení významné posílení moci příslušné země.

---

⁸⁹ Tamtéž s. 304

⁹⁰ Tamtéž s. 322

Kompromisní řešení spočívající v uznání nástupnictví na španělský trůn ve prospěch knížete Josefa Ferdinanda Bavorského bylo zmařeno jeho předčasnou smrtí. Na sklonku svého života, v obavách o zachování celistvosti monarchie, sepsal Karel II. závět' ve prospěch Filipa z Anjou, jehož Španělsko v daném okamžiku jednohlasně akceptovalo. Avšak příslušník bourbonské dynastie na španělském trůnu znamenal rozhodnou podporu rozpínavosti versailleského dvora. Z toho vyplývá, že nástupnická otázka ve Španělsku vyústila ve velký mezinárodní konflikt, který trval až do roku 1714.⁹¹

Smrt Karla II. roku 1700 a jeho závět' ve prospěch francouzského pretendenta Filipa V. totiž vyvolaly nejen mezinárodní konflikt, známý jako válka o dědictví španělské, ale také občanskou válku mezi stoupenci Filipa V. a příznivci arcivévody Karla Habsburského.

Nacionalistická tendence našla mocného spojence v racionalistickém centralismu francouzského typu. Když válka vypukla, chtěl Filip V. bleskově přepadnout Portugalsko a znovu ho připojit ke Španělsku, ale pod tlakem mezinárodní situace musel od úmyslu upustit. Na druhé straně se katalánský neoformalismus stal oporou tradicionalistického federalismu arcivévody Karla. Jednalo se o dva různé pohledy na problém španělského reformismu.

Ve Španělsku byly výsledky střetnutí příznivé pro Filipa V., který využil situace a zrušil práva v královstvích Koruny aragonské a zahájil období racionalistického centralismu. Shodou okolností došlo za centralismu k okleštění španělské monarchie. Ke ztrátě Portugalska a hrabství rousillonského a cerdaňského v důsledku revolucí z poloviny 17. století přistoupila i ztráta španělského Nizozemí a držav v Itálii v důsledku válek o dědictví španělské.⁹²

Mír mezi Bourbony a spojenci byl obnoven prostřednictvím několika smluv podepsaných v Utrechtu a Rastattu (Paz de Utrecht y Tratado de Rastatt) v letech 1713-1714. V souladu s nimi byl Filip V. uznán jako král Španělska

---

⁹¹ Tamtéž s. 322

⁹² Tamtéž s. 305

a zámořských držav, ale musel se vzdát svého práva na francouzský trůn a vyrovnat se s bolestivým okleštěním území. Musel přenechat Rakousku španělské državy v Itálii a jižní Nizozemí a Anglii Gibraltar a Menorku. Kromě toho musel přiznat Anglii výsady ve svých državách. Mezi nimi například právo na obchod s černými otroky (asiento) a právo vysílat do jižní Ameriky každoročně jednu loď (zvanou navío de permiso), která se stávala nevyčerpatelným zdrojem obchodních podvodů.⁹³

Španělsko potřebovalo pouhé jedno století, aby ovládlo Evropu, a rovněž jediné století, aby se z něho stala mocnost druhé kategorie. Krize v roce 1640 – povstání v Katalánsku a Portugalsku, o dva roky později se porážka v Rocroi stala první vojenskou porážkou Španělska. Rozpad byl rychlý – 1648 vestfálský mír, 1659 pyrenejský mír, 1668 uznání nezávislosti Portugalska. Obnovení vlastního řádu v Katalánsku a nezávislost Portugalska znamenalo ve Španělsku počátek tzv. „neoforalismu“. Další ranou bylo nedořešené následnictví po Karlovi II., který zemřel bez potomstva, a rozpoutání války o dědictví španělské. To vše vedlo k tomu, že se Španělsko vstupovalo do 18. století jako druhořadá mocnost.⁹⁴

2.1. Vliv na náboženství

Církevní stav ve Španělském království byl skutečnou „společností“. Žili zde vedle sebe jak aristokraté, tak plebejci. Významnou roli měla v lidské solidaritě. Starost o chudé a projevy křesťanského soucitu nabývaly ve Španělsku pozoruhodných forem. Na druhé straně náboženské války podřídily španělské zájmy katolicismu, logicky se tak posílilo postavení kléru v zemi.⁹⁵

Náboženská situace v 16. století na území Španělska přechází od neúspěšného pokusu erasmismu o obnovení křesťanské jednoty až po striktní

---

⁹³ Tamtéž s. 326

⁹⁴ Tamtéž s. 290

⁹⁵ UBIETO ARTETA, Antonio. Dějiny Španělska. [1. vyd.]. Přeložil Simona BINKOVÁ. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-117-4. s. 243

začlenění do proudu tridentské protireformace. To znamenalo bezvýhradné přijetí katolicismu reformovaného na tridentském koncilu, na jehož podporu za náboženských válek Španělsko nešetřilo silami.

Rozmanitost tendencí prvního období byla ve Španělsku znásobena ještě přítomností muslimského a židovského prvku. Také zde bylo lidové hnutí, známe jako konvertité, kacířská sekta tzv. alumbrados (osvícení). Naproti tomu vzdělanci sympatizovali s erasmismem. V druhém období, když ztroskotal pokus o získání erasmistů, zůstal jediný směr – ortodoxní linie bojovného katolicismu, vytyčená na tridentském koncilu. Logickým důsledkem bylo, že v konfliktu byli umlčováni umírnění a že se do popředí dostali nesmiřitelní, kteří zaměňovali tendence, které neměly nic společného s učením církve, za kacířské úchytky. To vysvětluje dostatečně, proč v prvním období, za Karla I., kvetlo erasmovské učení a proč se španělští vzdělanci v období druhém, již za náboženských válek, stali stoupenci protireformace. Na druhé straně neustálé války s nevěřícími a kacíři (Turky, luterány, kalvinisty), které pohlcovaly veškeré prostředky země.⁹⁶

Nejvýznamnějším centrem erasmismu byla Univerzita v Alcalá. Po vyplenění Říma neukázněnými oddíly Karla I. se opět objevila myšlenka, že císař by mohl dosáhnout znovusjednocení křesťanstva a prosadit se ve vztahu k papeži i Lutherovi. V letech 1527 až 1532 stál erasmismus zcela ve službách císařské politiky.

Erasmus však nedocítil opětovného začlenění luterského Německa do lůna církve. Tento fakt a radikalizace postojů, předpoklad náboženských válek, odsoudily umírněný program nizozemského humanisty k nezdaru. Konec erasmovské politiky spadá do let 1530-1532. Když se totiž Karel I. roku 1533 vrátil do Španělska, už po jeho boku nestáli rádci, kteří by spojovali myšlenku císařství s touhou po náboženské reformě inspirované Erasmem.⁹⁷

---

⁹⁶ dějiny s. 259

⁹⁷ Tamtéž s. 262

Erasmismus začal být pronásledován inkvizicí. A tak se mezi roky 1556-1563 rychle změnilo duchovní klima Španělska. Změna klimatu spočívala v příklonu k novoscholastice tridentské linie. Jejím ohniskem byla univerzita v Salamance. Scholastika, k jejímuž rozkvětu došlo v době tridentského koncilu, stála v čele protireformačního hnutí, představovala jednu z nejvýznamnějších linií španělského myšlení 16. století. Tento mocný rozvoj teologie vycházel ze dvou řádů založených španělskými světcí – dominikánského a jezuitského.⁹⁸

Roku 1559 inkvizice zakázala překlad děl křesťanské věrouky do lidových jazyků. Erasmus naopak ve svém díle Příručka božího bojovníka zdůrazňoval nutnost, aby laici znali Bibli. Také když se prokázalo, že názory hnutí *alumbrados*, jehož hlavní myšlenkou bylo splnutí s Bohem, vedou nevyhnutelně k odmítání církve, začali být pronásledováni inkvizicí.⁹⁹

Za Filipa II. docházelo v pohraničí a v okrajových oblastech k ideologickým střetům s kalvinismem a s islámem. Španělská odpověď na tlak kalvinismu a islámu vyvolala změny, jež znamenaly definitivní porážku liberálního křídla a předání moci křídlu nesmiřitelných. Opatření přijatá k potlačení krize, jako zákaz studia na cizích univerzitách, přísná bdělost, s níž inkvizice hleděla na jakoukoliv odchylku, zavedení cenzury, přísná kontrola morisků, znamenala ideologickou nepropustnost země.¹⁰⁰

Přestože Španělsko bylo základním pilířem katolické reformace, hájili panovníci velmi horlivě své výsady a výsady svého státu oproti Svatému stolci. Privilegia a práva panovníka ve věcech náboženských totiž předpokládala, že veškerá nařízení vydaná papežem, apoštolskou nunciaturou a provinčními koncily budou schválena panovníkem. Pokud tato nařízení poškozovala privilegia státu, uplatnil panovník tzv. blokovací právo (*derecho de retención*). Kromě královských výsad hájili Habsburkové také svůj patronát na udílení

---

⁹⁸ Tamtéž s. 262

⁹⁹ Tamtéž s. 260

¹⁰⁰ Tamtéž s. 249

vysokých církevních funkcí, obzvláště míst v inkvizici. Když začaly náboženské války ve Francii, požádal Filip II. papeže, aby vyjmul cisterciácké kláštery Koruny aragonské z jejich závislosti na mateřském domě ve Francii. O deset let později zaujal Filip II. stejné stanovisko ve věci sardinských františkánů, které chtěl vymanit z vlivu jejich italských přestavených. Stejný smysl měly i pokusy vedené panovníkem a španělskou inkvizicí o vytvoření španělského generálního vikariátu Tovaryšstva Ježíšova. Měl fungovat jako administrativní orgán na španělském území.

Spojení katolické ortodoxnosti a španělské důkladnosti zavedené Filipem II., vysvětluje význam inkvizice pověřené odhalováním a trestáním kacířů.¹⁰¹ V roce 1563 totiž skončil Tridentský koncil a katolická církev získala pevnost a bojového ducha nezbytné k tomu, aby se pustila do boje za získání zemí, jež se přiklonily k protestantismu. Ve Španělsku inkvizice umlčela poslední zbytky erasmismu a potlačila ohniska protestantismu, takže se odtud mohla začít šířit vlna protireformace.¹⁰² Tato vlna měla také nakonec za následek vyhnání morisků ze Španělska.¹⁰³

V 17. století intelektuální a morální vliv kléru značně poklesl ve srovnání s předchozím stoletím. Chudoba země a společenská a ekonomická polarizace mezi privilegovanou menšinou a masou prostých obyvatel dávala vyniknout záviděníhodnému postavení duchovenstva. Bylo tedy logické, že to vedlo k jeho značnému početnímu nárůstu a pochopitelně k poklesu kvality na úkor kvantity.¹⁰⁴ V polovině století nastávala opět doba větší náboženské tolerance. Dokonce se uvažovalo o opětovném uvedení Židů do Španělska.¹⁰⁵

---

¹⁰¹ Tamtéž s. 257

¹⁰² Tamtéž s. 274

¹⁰³ Tamtéž s. 255

¹⁰⁴ Tamtéž s. 296

¹⁰⁵ Tamtéž s. 296

2.2. Vliv na šlechtu

Španělská vyšší šlechta si s nástupem Habsburků podržela svá práva v oblasti jurisdikce a své společenské postavení. Karel I. stvrdil královský absolutismus vůči šlechtě tím, že omezil šlechtickou hierarchii zavedením kategorie grandů a dalších šlechtických titulů, jejichž nositelé představovali šlechtickou elitu.

Další skutečnost, která posílila její převahu, bylo povstání komunerů a cechů (La Revolución Comunera y La rebelión de las Germanías), v jejichž důsledku si šlechtická oligarchie zajistila výsadní mocenské postavení až do konce habsburské éry. Od 16. století se navíc vytvářela nová panství díky prodeji královských pozemků a poddaných.

Rytíři (caballeros) hidalgové představovali nižší šlechtu. Jejich postavení se s nástupem Habsburků takřka nezměnilo. Titul hidalga byl vyhrazen pro nižší šlechtu, která neměla žádná práva a disponovala jen omezenými finančními prostředky.¹⁰⁶

S nástupem Habsburků také začal upadat význam kortesů, jelikož se přecházelo od konstituční monarchie Katolických králů k absolutistickému centralismu. Tento trend je patrný už s nástupem Karla I., který začal budovat jednotné administrativní orgány pro všechny království a soustředit je v Kastilii. (viz str. 13)

V průběhu 17. století selhala španělská šlechta v úloze vládnoucí menšiny, když na sebe vzala přímou mocenskou zodpovědnost formou systému „oligarchie sdružující se v poradní sbory“. Od okamžiku, kdy se k moci dostal oblíbenec Filipa III., vévoda z Lermy, až do vymření dynastie malátněla španělská aristokracie pod okázalostí svých erbů. Stavěla na odiv svou povýšenost vůči méně urozeným a projevovala servilní poníženost vůči královskému majestátu. Jak již bylo zmíněno, s nástupem Filipa III. začíná

---

¹⁰⁶ UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. [1. vyd.]. Přeložil Simona BINKOVÁ. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-117-4. s. 242-243

i vláda královských favoritů. Francisco Goméz, vévoda z Lermy patřil mezi ně. Do úřadu nastoupil roku 1612. A byl strůjce krize, která postihla Španělsko počátkem 17. století. Podílel se totiž na vyhnání morisků ze země. V podstatě by se dalo říci, že vláda Filipa III. byla spíš vláda vévody z Lermy, jelikož Filip III. byl slabý panovník. (viz str. 16)

Dalším královským favoritem byl vévoda Olivares, ten se angažoval za vlády Filipa IV. Odmítal mírumilovnou politiku na rozdíl od vévody z Lermy. Začal prosazovat uniformizační tendence, což znamenalo účast ostatních království na finančních povinnostech monarchie. Snažil se totiž o prosazení nadvlády vídeňských a madridských Habsburků v Evropě. Olivares také přišel s návrhem o „jednotě zabraní“ všech království španělské monarchie v oblasti vojenské. Jeho jednání vyvolávalo odpor v zemi. Po vypuknutí války s Francií roku 1635 se Olivares domníval, že se otevřela cesta k tomu, aby Katalánci byli nuceni přijmout „jednotu zabraní“. Plán vévody Olivarese však skončil naprostou katastrofou. Na jeho ramenou tedy spočinuly příčiny Katalánské a Portugalské revoluce. Došlo tak rozdělení Katalánska a ve výsledku pak i k odtržení Portugalska. (viz str. 16-17)

Když roku 1640 vypukla krize, španělští hidalgové bránili vášnivěji své právo na osvobození od daní. V Katalánsku se rytíři podíleli na banditismu a rozhodujícím způsobem přispěli k povstání roku 1640. To vše svědčí o tom, jaký vliv mělo myšlení šlechty na španělskou společnost v 17. století.¹⁰⁷

Nižší šlechta (rytíři a města) byla často ve sporu s vyšší šlechtou (aristokracie), jelikož té se Habsburků dařilo velice dobře. Dostala se do přízně dynastie a získala spoustu privilegií. Tyto spory se například vyhrály v Katalánsku. Počínaje „krvavým Božím tělem“ 7. června 1640. Zde tento spor nakonec vyústil v katalánskou revoluci. (viz str. 17)

Rytíři se díky hospodářské krizi uchylovali k banditismu. Což byl jeden s obrovských sociálních problémů ve Španělsku. Filip III. se s tímto

---

¹⁰⁷ Tamtéž s. 296

problémem pokusil vypořádat tím, že vydal nařízení, jež rytířům zakazovalo nosit zbraň, přestože k tomu byli oprávněni konstitucemi svých zemí. Byl to začarovaný kruh - dokud jednotlivci směli nosit zbraň, kvetl banditismus, a pokud bylo nošení zbraní zakázáno, stěžovala si katalánská Generalitat na porušování práv.¹⁰⁸

Tyto problémy se vlekly přes dvě století habsburské nadvlády nad Španělskem a nedařilo se je účinně řešit. Jelikož vyšší šlechta se nechtěla vzdát svých výsad a nižší šlechta se v požadavcích často rozcházela s plány panovníků.

---

¹⁰⁸ Tamtéž s. 251

3. Porovnání vlády habsburské dynastie

Srovnáme-li vládu těchto dvou větví, zjistíme, že záměr byl vždy stejný, lišilo se akorát prostředí, ve kterém se měl uskutečnit. Záměry, které se nabízejí, jsou třeba jednota ve vyznání, dále udržení získaného území, společný měli i boj s Turky a Osmanskou říší. Tento rod znamenal jak pro Španělsko, tak pro Čechy finanční vyčerpání. V období jejich vlády se vedla třicetiletá válka, která finančně i zdrojově vyčerpala obě země. Navíc je i územně okleštila. Španělsko přišlo za jejich panování o Portugalsko, země Koruny české zase ztratily obě Lužice. Toto jsou společné rysy a vlivy na tyto dvě země.

Habsburkové jsou známý katolický rod, takže prvořadým cílem každého panovníka mělo být nastolení jednoty vyznání, konkrétně katolického. Tento záměr však v každé zemi vyžadoval jiný postup. V rámci Španělska nebyla realizace příliš těžká, ale bezbolestná také ne. I když se humanismus snažil proniknout i sem, jeho idea zprostředkovaná skrze erasmismus zmizela v ten moment, kdy Karel I. abdikoval (1556) a Španělsko tak ztratilo císařskou korunu. V momentě, kdy nevládne nad nábožensky rozmanitou říší, přestalo být nutné tolerovat jiná náboženství v rámci království. Naopak začalo být žádoucí vybudovat zemi, která by podpořila protireformaci a stala se Mekkou katolicismu. Což se také stalo. Nástupce Karla I., jeho syn Filip II., nařídil respektování tridentských dekretů a erasmismus začal být pronásledován. Další očištným gestem bylo vyhnání morisků roku 1609 za Filipa III. a vévody z Lermy. Tento krok sice demograficky Španělsku příliš neprospěl a uvrhl ho do krize, dopomohl ale k tomu, aby se ze Španělska stala přísně katolická země. Mohla se tak stát oporou a pomocnou rukou císaři v bojích proti nekatolíkům.

V Čechách měl habsburský panovník ztíženou situaci. Čechy byly po husitských válkách nekatolické a tak už s nástupem Ferdinanda I. žádaly o toleranci své odlišné víry. Také požadovaly volnou ruku při řešení vnitrostátních záležitostí. Byť to byly podmínky, které zajistily nástup habsburského panovníka na český trůn, ani jedna z nich nebyla dodržena. Proti panovníkovi se tak rychle utvořila stavovská opozice. Tím začal dlouholetý spor mezi Habsburky a Čechami. Spor o náboženství trvá téměř celé jedno století. A je zakončený porážkou českých stavů a nastolením rekatolizace.

Nakonec se oběma větvím této dynastie podaří zavést stejné náboženství jak v Čechách, tak ve Španělsku. V Čechách samozřejmě i s přispěním Španělska samotného. Obě tyto větve spojuje boj za katolickou víru. Proto spolu také úzce spolupracovaly za třicetileté války.

V Čechách tento spor započne jako první. Válka česko-falcká trvala od roku 1618 až do roku 1623. Vše začalo v březnu 1618, kdy byl do Prahy svolán sjezd nekatolických stavů, který zaslal císaři stížnost na porušování jejich svobod. Ale Matyáš zareagoval zákazem dalšího plánovaného sněmu v květnu. Přesto se 21. května 1618 sešlo množství nekatolické šlechty, další den se uskutečnila tajná schůzka radikálů, kde byla dohodnuta akce proti místodržitelům. 23. května 1618 se na Pražský hrad do místodržitelské kanceláře vypravila delegace stavů a proběhla třetí pražská defenestrace. Tím započne třicetiletá válka.

Když pak zemřel Matyáš, novým králem byl zvolen kalvín Fridrich Falcký. České stavy nechtěly, aby na trůn nastoupil nekompromisní katolík Ferdinand II. Štýrský. Ten se ale proti českým stavům spojil s Katolickou ligou a rozhodl se vpadnout do Čech. Zároveň mu španělští příbuzní slíbili napadnout Falc. Dne 8. listopadu 1620 tak proběhla bitva na Bílé hoře, při níž bylo stavovské vojsko poraženo.

Důsledkem byl útek Fridricha Falckého s celým dvorem ze země. Vítězství katolíkům také vedlo k rychlému postupu rekatolizace. Byli vyhnáni protestantští kazatelé, následovaly přípravy na to, že se z Čech vystěhuje

nekatolická šlechta, pokud nepřestoupí ke katolicismu, stejně tak nekatolické měšťanstvo, venkovští poddaní nesměli odejít a museli též přestoupit na katolicismus. V Čechách byl odňat majetek 650 rodům a na Moravě 250 rodům. Stav se obrátil na Ferdinanda II. s prosbou o milost, k tomuto listu bylo přivěšeno na dvě stě pečeti českých a moravských pánů, ale Ferdinand neměl slitování. Dne 5. dubna 1621 byly vyneseny rozsudky, které ignorovaly dosavadní zemské právo a všechna pravidla, všichni uprchlíci byli zbaveni statků, cti i hrdla pokud by se chtěli navrátit do Čech. Původně bylo vyneseno čtyřicet tři trestů smrti, nakonec však bylo 21. června 1621 potrestáno dvacet sedm účastníků povstání.

Španělska se naopak nejvíce dotkl závěr třicetileté války, i když povstání v Nizozemí řešilo už ve druhé polovině 16. století. Nejvýrazněji se ho tedy dotkla válka švédsko-francouzská, která probíhala od roku 1635 až do roku 1648. V tomto sporu se totiž vyhroutil vztahy mezi Španělskem a Francií, který se ještě o pár let protáhnul.

Když roku 1635 vyhlásila Francie Španělsku a císařské říši válku, celková porážka se rychle blížila a uspíšily ji revoluce v Katalánsku a Portugalsku. Počínaje bitvou v Rocroi, válkami v Katalánsku a Portugalsku a dalším separatistickým pokusům v Andalusii, Aragonsku a Itálii, se Španělsko bránilo, zatímco vídeňští Habsburkové a jejich němečtí spojenci klesali pod ranami Francie a Švédů. V roce 1647 byly španělské oddíly rozdraceny v bitvě u Lensu a nezbylo než podepsat vestfálský mír. Závěr třicetileté války byl vlastně v podstatě boj proti habsburské dynastii.

Byla to porážka vídeňských a madridských Habsburků. Španělsko navíc muselo uznat nezávislost Nizozemí. Vestfálský mír z roku 1648 ovšem nedořešil otázku pokračující španělsko-francouzské války. Tento spor skočil o jedenáct let později, kdy musel Filip IV. kapitulovat před Francií. Mír mezi oběma zeměmi, zvaný pyrenejský, byl podepsán dne 7. listopadu 1659. Na jeho základě postoupilo poražené Španělsko vítězné Francii hrabství rousillonské a část hrabství cerdaňského, což znamenalo okleštění Katalánska.

A jako záruka míru byl ujednán sňatek Ludvíka XIV. se španělskou infantkou Marií Terezou, dcerou Filipa IV.

To, jak byly obě větve provázané a vzájemně se podporovaly a ovlivňovaly, je možné vidět na i na řešení dědických záležitostí. Habsburkové se rozhodně nechtěli vzdát žádného ze svých území a proto raději hledali různá východiska nástupnictví napříč oběma rodovými větvemi. První taková situace nastala roku 1556, kdy císař Karel V. abdikoval. Abdikací v Bruselu přenechal Karel V. Svatou říši římskou národa německého svému bratru Ferdinandovi I., zatímco synu Filipovi předal Španělsko a jeho koloniální říši, državy v Itálii a Nizozemí. Karel se tak musel vzdát myšlenky, že císařská koruna připadne jeho synu Filipovi II.

Dalším problém nastal u bratrů Rudolfa II. a Matyáše. Oba totiž zůstali bez potomstva, což vyvolalo problém nástupnictví v Čechách a říši. Dokud žil Matyáš, dalo se nástupnictví vyřešit snadno a to přechodem z prvorozeného a druhorozeného. V okamžiku, kdy zemřel i Matyáš, se situace s nástupnictví se zkomplikovala. V úvahu totiž připadala jak větev španělská s Filipem III., tak větev štýrská s Ferdinandem II. Celou tuto situaci navíc zkomplikoval postoj českých zemí, které v momentě, kdy se vyjednalo, že na trůn nastoupí Ferdinand, vyvolaly konflikt a na trůn proti právně dosadily Fridricha Falckého. Tento problém se vyřešil vpádem vojsk do Čech se sesazením „zimního krále“. Vraťme se ale k jednání mezi španělskou a štýrskou větví. Je logické, že ať by se zvolila jakákoliv strana, ani ta druhá by nesměla přijít zkrátka. Výsledkem jednání, na kterém se podíleli dva španělští vyslanci v Čechách (Don Guillén de San Clemente a Don Íñigo Vélez de Guevara y Tassis, sedmý hrabě de Oñate), bylo sepsání Oñatovi smlouvy roku 1617. V té se španělská větev zřekla všech nároků na říši a středoevropskou monarchii (zejména české země, rakouské země a Uhersko). Trůn tak přešel na Ferdinanda Štýrského. Na oplátku rakouští Habsburkové přenechali Španělům vládu nad Alsaskem, strategického území pro zásobování bojů v Nizozemsku, které se dotýkaly Španělska.

Největší konflikt následnictví, který zasáhl obě větve, byla válka o dědictví španělské. Roku 1700 zemřel Karel II., poslední španělský Habsburk. Rozumné řešení pro Habsburky bylo, že koruna přejde na někoho z rakouské části. Adeptem byl arcikníže Karel. Jeho starší bratr už tou dobou vládl v Habsburské monarchii, a tak se Karel jevil jako vhodný kandidát na španělskou korunu. Problém však nastal v momentě, kdy se zjistilo, že Karel II. odkázal korunu Filipu z Anjou, Francouzovi z rodu Bourbonů. Francie nesouhlasila s tím, že by vídeňským Habsburkům náležela nadvláda nad monarchií a zároveň i nad Španělskem. Na druhou stranu Habsburkům se zas nelíbila myšlenka spojení Španělska s Francií skrze Bourbony. Zvláště po tom, co se vedly boje proti francouzské rozpínavosti. Další komplikací bylo, když zemřel roku 1711 Josef I., což znamenalo, že by španělská koruna a rakouská monarchie spadala pod jednu osobu. Celá tato situace vyústila ve válečný konflikt, který započal roku už 1701 a stal se konfliktem evropským mocností. Ukončen byl tento spor uzavřením utrechtského míru roku 1713 mezi Anglií a Španělskem, a především uzavřením rastattského míru roku 1714 mezi Francií a Rakouskem. Výsledkem byl nástup Filipa V. na trůn za podmínky, že nikdy nespojí Španělsko s Francií. A samozřejmě došlo i na územní ústupky. Španělsko odevzdalo Rakousku italské državy a Anglie získala Gibraltar a ostrov Menorka. S Karlem II. ve Španělsku a Karlem VI. v Rakousku tak končí habsburská hegemonie. Španělsko se dostalo do rukou Bourbonů a rakouská větev Habsburků je posléze nucena se spojit s vévodou z Lotrinska.

3.1. Porovnání vztahů s církví

Vztah s církví ve Španělsku nebyl bezproblémový, stejně jako v Čechách. Ale na rozdíl od Čech se tento problém velice rychle vyřešil a celá země se přiklonila k proudu protireformace. Zpočátku sice byla ve Španělsku snaha o prosazení erasmismu a na území se mimo jiné nacházeli i Židé a muslimové. Sám král Karel I. bojoval za ideál „universitatis christianae“

neboli Křesťanskou republiku. Měl to být státní útvar zcela kompatibilní s „národnostními“ zvláštnostmi, které vznikly v průběhu historického vývoje. Ale tento optimismus ve znamení erasmovského humanismu rychle vystřídalo hegemonické seskupení období náboženských válek a ze Španělska se stalo centrum katolicismu. Vize Křesťanské republiky zemřela s Karlem I. a inkvizice se postarala vyčištění od protestantismu. Erasmismus začal být pronásledován. Inkvizice podléhala přímo španělskému králi nikoli papeži. A jakožto nástroj státní moci se postarala o odhalování a trestání všech muslimů, židů a členů sekty alumbados. A tak se mezi roky 1556-1563 rychle změnilo duchovní klima Španělska. Za vlády Filipa III. navíc došlo k vyhnání morisků, takže země byla očištěna i od naprosto odlišných náboženství.

Změna klimatu spočívala v příklonu k novoscholastice tridentské linie. Tento mocný rozvoj teologie vycházel ze dvou řádů založených španělskými světci – dominikánského a jezuitského. Jezuitský řád byl nedlouho po svém vzniku pozván i do Čech, aby pomohl obracet protestanty na katolickou víru.

Naproti tomu v Čechách se náboženská situace nevyřešila tak rychle. Čechy do husitských válek patřily k zemi odklánějící se od katolicismu, což s nástupem katolických Habsburků byl problém. Sice jim Ferdinand I. slíbil toleranci, aby ho zvolily stavy králem, ale nic z požadavků nakonec nedodržel. A tak v Čechách započal vleklý spor mezi katolickým panovníkem a protestantskými stavy. Dočasného vítězství dosáhly stavy, když přiměly Rudolfa II. k vydání Majestátu na náboženskou svobodu. Ale ten byl po jeho smrti často porušován. Když pak stavy zjistily, že by na trůn po Matyášovi měl nastoupit Ferdinand Štýrský, který byl nekompromisní katolík, vyvolalo to krizi. Ta nakonec přerostla ve jmenování Fridricha Falckého panovníkem a posléze i ve válečný konflikt známý jako česko-falcká válka.

V Čechách se tak začala odvíjet třicetiletá válka, obrovský náboženský střet napříč Evropou. Španělsko v té době už jasně stálo na straně katolíků, takže se zapojilo do řešení konfliktu na Bílé hoře (1620), aby pomohlo Ferdinandu II. na trůn. Po tomto konfliktu byla česká stavovská obec zlomena.

Mnoho protestantů uteklo do exilu a byl jim zkonfiskován majetek, někteří byli dokonce popraveni (1621). V Čechách tak nastává období rekatolizace. Do kterého se zapojí i Španělsko. Už za Ferdinanda I. sem byl pozván jezuitský řád neboli Tovaryšstvo Ježíšovo, který vznikl ve Španělsku. Jeho význam narůstá v období rekatolizace Čech. Zaujímá místo po vypovězených nekatolických kněžích, ujímá se správy nad univerzitou v Praze a obecně školstvím.

Díky jezuitskému řádu se do Čech dostane mnoho španělských učenců, kteří měli zaujmout místa na univerzitě, jelikož v Čechách se nenacházeli vhodní kandidáti. V souladu s požadavkem jezuitů na řízení reformované školy, se stal rektorem klementinské koleje od 15. května 1623 Španěl Pedro Jimenez. Dalším významným Španělem byl Rodrigo de Arriaga, který do Prahy dorazil roku 1625. Svým dílem a profesorskou činností proslavil univerzitu v průběhu let po celé Evropě.

Čechy a Morava se postupně staly katolickými zeměmi a nekatolické „sekty“ zůstávaly jen na určených místech. I když rekatolizace postupovala důsledně, nikdy se nepodařilo úplně vymýtit protestantismus. Nekatolíci se znovu v období osvícenství snažili získat zpět svá práva na víru.

Může se zdát, že situace ve Španělsku, pokud jde o víru, byla jednodušší, ale nebylo tomu tak. I když se ze Španělského království stala přísně katolická země, stále fungovala inkvizice. Svatý úřad dále pátral po potencionálních kacířích, tak se často stávalo, že byli trestáni nevinní na základě nesmyslných obvinění. Největší roli však Španělsko sehrálo v období třicetileté války, jako významný propagátor katolické víry na straně Svaté říše římské a Katolické ligy. Jeho vliv se kromě Čech projevoval i v Nizozemí.

Pokud bychom tedy měli porovnat náboženskou situaci v Čechách a ve Španělsku, tak proměna v katolickou zemi byla ve Španělsku rozhodně rychlejší nežli u nás. Co do počtu tam bylo podstatně více katolíků než u nás a hlavním bodem přeměny pro ně bylo vyhnání morisků, u kterých konverze nešla podle plánu. Navíc habsburský panovník ve Španělsku měl k ruce

inkvizici jako účinný aparát na vymýcení odlišností. Naproti tomu v Čechách tato přeměna byla mnohem složitější, jelikož Čechy už prošly jednou náboženskou změnou a to husitskými válkami. Ty nastolily v Čechách poměr většinového nekatolického obyvatelstva. Proto přeměna na katolickou zemi zde byla vleklá a nesnadná. Bohužel se Čechy nebyly schopny vyrovnat císařské armádě a jejím spojencům, a tak se nakonec musely podrobit a přijmout opět jinou víru.

3.2. Porovnání života šlechty

Pokud porovnáme život šlechty v Čechách a ve Španělsku zjistíme, že zde byla podobná hierarchie. Také zde máme nižší a vyšší šlechtu. Hlavní rozdíl však najdeme v tom, že naše vyšší šlechta neboli stavy, která nás reprezentovala v rámci Svaté říše římské národa německého, by však ve Španělsku odpovídala pouze kortesům nikoli aristokracii, která byla blízká panovníkovi. Kortesy ve Španělsku prezentovaly zájmy jednotlivých království. Ale s nástupem Habsburků jejich význam začal značně upadat.

Za vlády Karla I. začaly být zaváděny reformy, které měly vést k posílení královského absolutismu. To spočívalo především v zavedení systému územních a správních Rad, které měly oslabit význam kortesů. Byl také zaveden jednotný systém administrativy v královstvích, aniž by tím byla omezena jejich autonomie. Od té doby tedy existovaly společné orgány a instituce.

Pro české stavy také nebyl nástup Habsburků na trůn jednoduchý. Mnoho jejich sněmů bylo zakazováno a rozpouštěno a jimi vydané zákony opět rušeny. O to horší byla spolupráce panovníka s českými stavy, že nebyli stejného vyznání. Prvořadým zájmem českých stavů bylo zajištění jejich náboženské svobody a tento spor se nikdy nepodařilo účinně vyjednat. Jelikož panovník byl katolík a byl ve spojení s papežem, nemohl dopustit uznání jiné církve než té katolické, aby si nepobouřil papeže. Jedinou šanci, kterou české stavy dostaly,

byla za vlády Rudolfa II. V té době byl císařský dvůr přenesen do Prahy a ony tak na císaře mohly vyvíjet bezprostřední vliv. Pokud byl císařský dvůr ve Vídni, byla komunikace jen velmi složitá.

Další podobnost najdeme mezi vztahem šlechty s městy. Ve Španělsku se tento konflikt přiosřil v letech 1519 až 1523. Konflikt dosáhl vážných rozměrů v Kastilii a je známý jako povstání komunerů. Aristokracie (vyšší šlechta) se v tomto konfliktu logicky přiklonila na stranu panovníka a posílila tak své postavení. Komuneři zastupovali zájmy velkých kastilských obcí (municipios), měšťanstva a drobné šlechty, spjatých s měšťanskými právy, jež byly neslučitelné s příklonem k absolutní monarchii.

Výsledkem toho konfliktu byla porážka komunerů a proprava jejich vůdců roku 1521. Aristokracie od té doby získala výhradní moc a vysoké odškodné, které jí musely příslušné obce vyplácet. Konflikt mezi absolutismem a komunami tedy skončil jasným vítězstvím monarchie. Po povstání komunerů ztrácely kastilské kortesy jako opoziční instituce postupně na významu. Roku 1538 totiž vyloučil Karel I. z kastilských kortesů šlechtice a duchovní.

Podobně, jako u kastilské komuny, dopadl spor valencijských a mallorských cechů (germanías) se šlechtou (1520-1523). Většina stoupenců povstání patřila k měšťanstvu a do hnutí byly zapojeny takřka všechny cechy. Stejně jako v Kastilii se na jejich potlačení podílela monarchie společně s latifundistickou aristokracií.

Takové konflikty jsme mohli zaznamenat i na území Čech, i když ne v takové rozsahu. Stejně jako aristokracie ve Španělsku si i v Čechách vyšší šlechta nárokovala právo na vedení státních záležitostí kvůli větší urozenosti. Tak například vymohla šlechta změnu berního systému v neprospěch měst za vlády Maxmiliána II. I když větší spory mezi sebou vedly ještě před nástupem Habsburků. S nástupem Habsburků šlo spíše o to, jestli budou stát bok po boku společně za svými požadavky. Tak se například stalo, že odmítla svou účast na sněmu nekatolických stavů roku 1618, jelikož měla stále v živé paměti krutém

potrestání za vlády Ferdinanda I. I tak při popravě 27 pánů roku 1621 tvořili měšťané 17 z nich.

Měšťané vždycky pro vyšší šlechtu byli logicky méně urození. Bohužel v Čechách museli stát bok po boku a snažit se bojovat za stejné cíle. Jelikož v hierarchii říše měly české stavy jen malé postavení a pravomoci.

Rozdílem oproti Španělsku bylo, že česká šlechta se podílela pouze na fungování země, která byla pouze malou součástí říše. Naproti tomu španělská šlechta měla v rukou vládní moc nad zemí a s nástupem královských favoritů i výsadní vliv na samotného panovníka. Proto prosazování jejich zájmů nebyl problém, a proto také často docházelo k velkým sporům mezi aristokracií, městy a rytířstvem. Rytířský stav se navíc podílel na páchání banditismu, který představoval ve Španělsku obrovský sociální problém. V Čechách se všechny stavy musely pokud možno snažit spolupracovat a bojovat za stejnou věc, aby se jim podařilo prosadit svou vůli v rámci říše. Navíc oproti rytířům ve Španělsku, rytíři v Čechách časem, byť obtížně, mohli aspirovat i na panský stav.

Pokud tedy srovnáváme poměry šlechty v Čechách a ve Španělsku, je to nepoměrné. Ve Španělsku šlo o hierarchické konflikty v rámci jedné země, kde aristokracie stála na straně panovníka a panovník stál zase na té její, kdežto v Čechách šlo o konflikt českých stavů s panovníkem v rámci mnohonárodnostního soustátí. Takto byla ztížena pozice českých stavů ve Svaté říši římské národa německého. Pozice, kdy se od panovníka lišily jazykem, vírou a nepatrností v rámci celku. A kdy každé odbočení od panovníkova záměru bylo krutě potrestáno. Trest za neuposlechnutí Ferdinanda I., vpád pasovských vojsk za Rudolfa II. a nakonec bitva na Bílé hoře a kruté tresty vydané Ferdinandem II. Poslední rána pro původní české stavy, která skončila mohutnou vlnou exilu, příchodem nových šlechtických rodů a změnou náboženského klimatu v celé zemi.

4. Vztahy mezi Španělskem a Čechami

Vztahy mezi Španělskem a Čechami za vlády Habsburků byly velmi provázané. Obě Habsburské větve řešily situaci s protestanty v Evropě, a tak není divu, že se Španělská větev angažovala i ve věcech Českého království. Vysílala do Čech bezpočet vyslanců, aby měla dohled nad situací v Království Českém a mohla se tak aktivně zapojit do porad s rakouskou větví.

Význam Španělských vyslanců rostl hlavně v období před a během třicetileté války. Započalo to už s nástupem Karla V. na císařský trůn. Karel V. byl zároveň králem ve Španělsku, a tak o situaci v Čechách potřeboval informace.

Ferdinand I., který jako první Habsburk vládl nad českými zeměmi a posléze se stal i císařem, byl bratr Karla V. Narodil se ve španělském městě Alcalá de Henaresu a byl vychováván na španělském dvoře. Na základě vídeňské smlouvy z roku 1515 uzavřel sňatek s Annou Jagellonskou, sestrou Ludvíka Jagellonského. Nepochybně se tato okolnost, sešvagření s právě padlým králem, po jehož smrti se české země octly v nejistotě, přiměla české stavy, aby 23. října 1526 zvolily ve Svatováclavské kapli na Hradčanech „Španěla“ Ferdinanda Habsburského za českého krále.¹⁰⁹

Také Maxmilián II., následník Ferdinanda I., byl spjatý se španělským světem. V jednadvaceti letech uzavřel sňatek se svou sestřenicí Marií, dcerou Karla V. Jeho cesta za Pyreneje ještě více otevřela prostor svazkům mezi Španělskem a Čechami. Například Vratislav z Pernštejna pojal za manželku Marii Manrique de Lara. S její osobou je spojena historie sošky Pražského Jezulátka, která se stala sakrálním poslem barokních Čech ve všech španělských državách. Doña María ji věnovala jako svatební dar své dceři

---

¹⁰⁹ FORBELSKÝ, Josef. *Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století: osudy generála Baltasara Marradase*. Praha: Vyšehrad, 2006, 716 s., [8] s. barev. obr. příl. Historica. ISBN 80-7021-812-6. s. 17

Polyxeně a ta ji odkázala pražskému karmelitánskému kostelu Panny Marie Vítězné na Malé Straně.

V souvislosti se sňatky české šlechty se španělskou je třeba mít na paměti, že touto cestou se domácí česká aristokracie přímo začleňovala do řad španělské říše a Svaté říše římské. Příkladem může být spojení Ditrichštejnů s rodinou Cardonů a Requesensů.¹¹⁰

Do kulturního prostředí Čech pronikal silný španělský proud dobového jihoevropského humanismu, a to na trojí úrovni. Jednak dynastické, dále aristokratické, a konečně církevní. První dvě, doprovázené diplomatickou složkou, mají své zřetelné mocenské zázemí. Na třetí rovině, charakterizované příchodem řádů, které měly svůj původ ve Španělsku, jezuitů (1556), milosrdných bratří (1605), bosých augustiniánů (1623) a bosých karmelitánů (1624), se v českém prostředí šíří nový typ duchovní kultury.¹¹¹

Po abdikaci Karla V. se na Španělský trůn dostává jeho syn Filip II. a císařskou korunu získává jeho bratr Ferdinand I. Nicméně politika obou mocností se vzájemně ovlivňovala. Říšská politika se uskutečňovala s ohledem na zájmy španělských panovníků a obdobně španělská politika se stávala zároveň politikou říšskou. Jeden základní rozdíl mezi oběma mocnostmi existoval. Zatímco koncem 15. století byl položen základ vzniku jednotného španělského „národního státu“, obraz Svaté říše římské národa německého, včetně českého království, uchovával odlišnou povahu. Jelikož v organismu Svaté říše římské se pojem „národa“ nekryl s pojmem státu či panství. Byl to útvar nadnárodní a etnicky různorodý.¹¹²

Španělští vyslanci neustále ovlivňovali dění v Čechách. Například když došlo ke sporu mezi Rudolfem II. a Matyášem, a čeští stavové za svou podporu požadovaly od císaře podepsání České konfese. V tento moment se španělský vyslanec a papežský nuncius snažili takovému postupu zabránit. Pochopitelně

---

¹¹⁰ Tamtéž s. 23

¹¹¹ Tamtéž s. 25

¹¹² Tamtéž s. 27

se tak španělská diplomacie snažila prosadit Matyášovo následnictví na českém trůnu.¹¹³

Španělský vliv se projevil i na pražské univerzitě. Která byla považována za původní semeno vzpoury husitské a stavovské. Jelikož zde už dvě stě let trval „husitský“ ráz a pozdější příklon k luterství, a dokonce ke kalvinismu.¹¹⁴ V souladu s požadavkem jezuitů na řízení reformované školy rektorem klementinské koleje objevuje se od 15. května 1623 v jejím čele Španěl Pedro Jimenéz. Původně jezuité žádali i funkci kancléře, avšak arcibiskup Harrach ji reklamoval pro svůj úřad a Jimenéz ustoupil. Dvojdoufou funkci rektora koleje svatého Klimenta a univerzity zastával Jimenéz v letech 1623 až 1626.¹¹⁵

Od něho také pochází studijní koncepce dvou světských fakult, právnické a lékařské. Kromě péče o strukturu školy dbal tento rektor současně o její obsazení novými profesory. To platilo zvláště pro výuku na teologické fakultě. Rekrutovat učitele ze zdrojů české provincie bylo však pro nedostatek vhodných kandidátů obtížné a ani to neodpovídalo „jezuitskému internacionalismu“. Řádový požadavek na intelektuální posilu směřoval proto do evropských, převážně románských zemí. Ze Španělska přišel v roce 1625 do Prahy Rodrigo de Arriaga. Svým dílem a profesorskou činností ji v průběhu let proslavil natolik, že po Evropě se stalo okřídleným latinské přísloví: „Videre Praga et audire Arriaga“ (Vidět Prahu a uslyšet Arriagu).¹¹⁶

I když to nemusí být na první pohled patrné, Španělsko mělo obrovský vliv na dění v Království českém. Sice to nebyly otevřené zásahy, ale pouze pomocí vyslanců, vojevůdců a učených měly obrovský účinek. Nehledě na to, že se tito lidé stali hlavním zdrojem informací o dění v Čechách pro madridskou vládu.

---

¹¹³ Tamtéž s. 42

¹¹⁴ Tamtéž s. 350

¹¹⁵ Tamtéž s. 352

¹¹⁶ Tamtéž s. 353

4.1. Španělé v Čechách, Češi ve Španělsku

Vyslanců pobývajících v Praze v 16. a 17. století bylo mnoho. Jedním z těch významnější byl například don Guillén de San Clemente. Jemu vděčila španělská koruna za vyjednání nástupnictví Matyáše na český trůn. Do Prahy přijel 13. července 1581. V pražském císařském pobyl dlouhých sedmadvacet let, až do své smrti v roce 1608.¹¹⁷

Jeho nástupcem se pak stal don Baltasar de Zúñiga. V Praze a u císařského dvora působil od roku 1608 do roku 1617. Mise Baltasara de Zúñigy v hlavních rysech nijak nevybočovala z dobové španělské praxe. Zúñiga převzal misi v době, kdy Rudolfova politika způsobila značnou politickou nestabilitu. Vyslanec tak disponoval rozsáhlým manipulačním prostorem a do jisté míry si mohl dovolit také chování, které by například u dvora v Paříži nebo Londýně bylo nemyslitelné.¹¹⁸

Jednou z nejvýznamnějších funkcí diplomacie byla a je informačně-komunikační funkce. Baltasar de Zúñiga posílal své zprávy velice pravidelně. První léta Zúñigova působení se nesla zejména ve znamení řešení následnické krize a snaze normalizovat situaci mezi Rudolfem II. a Matyášem.¹¹⁹

Vzhledem k tomu, že ani Matyášovou volbou se nevyřešila nástupnická krize, protože ani on ani žádný z jeho bratrů neměl potomky, vrací se Zúñiga k otázce případných následnických práv španělského krále na českou a uherskou korunu a případných výhod, které by z nich bylo možné vyzískat. Řešil také otázky jako například, co je zapotřebí učinit po volbě nového císaře, komentoval nesouhlas, který v Čechách vyvolalo Matyášovo rozhodnutí sídlit i nadále ve Vídni či řešil pokračování pomoci Katolické lize.¹²⁰

---

¹¹⁷ Tamtéž s. 46

¹¹⁸ BARDOŇOVÁ, Martina. *Španělská ambasáda v Praze za působení Baltasara de Zúñiga (1608-1617)*. Praha, 2015. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin. Vedoucí práce Doc. Mgr. Marie Šedivá-Koldinská PhD. s. 235

¹¹⁹ Tamtéž s. 35

¹²⁰ Tamtéž s. 39

V létě následujícího roku 1615 přivedl Zúñigu zpět do Prahy generální sněm zemí koruny České, který vešel ve známost zejména ústupkem stavů v případě daní a jazykovým zákonem. Ačkoli obsáhlé informace vyslanec domů neodesílal, komentoval průběh ve velice obecných termínech. Zřejmě nejvíce rezonovala v jeho korespondenci vyjednávání týkající se následnických práv Filipa III. v Českém království a Uhrách. Právě tato vyjednávání vedla 6. června roku 1617 k uzavření Oňateho smlouvy. Ve skutečnosti tedy bylo ujednání nesoucí jméno Zúñigova nástupce v úřadu připraveno z velké části již jím samotným.¹²¹

V téže roce se vrátil zpět do Španělska a zaujal místo ve státní radě. Na postu vyslance v Praze ho vystřídal jím navržený nekompromisní hrabě de Oñate. Tato okolnost nebyla pro lokální české zájmy, prosazované místními stavy pod praporem reformace, nijak nadějná.¹²² Hlavním úkolem, který v Praze nového vyslance očekával, byla náboženská otázka, jež nabývala na závažnosti vzhledem k disidenci stavů, dále válka arciknížete Ferdinanda ve Furlánsku a konečně otázka následnictví po Matyášovi. Pokračoval tak v diplomatické misi svého předchůdce. Otázka nástupnictví velmi zaměstnávala Španěly, jelikož česká a císařská koruna mohla potencionálně připadnout Filipu III. Teprve Oňatovi se podařilo dovést tuto otázku k definitivnímu řešení. To bylo historiky nazváno „Oňatova smlouva“ z roku 1617.¹²³ Zasadil se také o to, aby byl Fridrichu Falckému odebrán kurfiřtský titul a aby byl předán bavorskému vévodovi Maxmiliánovi.¹²⁴ Patřil k těm, kdo se zasloužili o pád vrchního velitele císařských vojsk, Albrechta z Valdštejna. Jelikož 22. ledna 1634 sám císaři navrhl jeho odvolání a zajetí. Byl také

---

¹²¹ Tamtéž s. 40

¹²² FORBELSKÝ, Josef. *Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století: osudy generála Baltasara Marradase*. Praha: Vyšehrad, 2006, 716 s., [8] s. barev. obr. příl. Historica. ISBN 80-7021-812-6. s. 88

¹²³ Tamtéž s. 90

¹²⁴ Tamtéž s. 316

přizván k poradě, která skončila patentem císaře o vyvázání všech důstojníků z poslušnosti Valdštejnovi.¹²⁵

Kromě vyslanců z Madridu se do zemí Koruny české mohli Španělé dostat i skrz odměny za věrnost císaři. Tak se sem dostal například Guillermo Verdugo, jenž se ve španělském vojsku bojujícím Nizozemí vyšvihl z nezámožného jedince na generála. Za služby v císařské armádě dostal možnost získat v severozápadních Čechách panství Doupov, Mašťov, a Neprobylice.¹²⁶

Dalším velmi významným vojevůdcem pobývajícím v zemích Koruny české byl Baltasar Marradas. Jeho sídlem se stalo panství Hluboká. Jako vojenský velitel na Moravě se dostal do styku s Valdštejnem avšak jako jeho podřízený, jelikož jediným velitelem císařské armády byl jmenován Albrecht z Valdštejna.¹²⁷ V roce 1627, sedm let před dramatickým vyvrcholením vtažů mezi Valdštejnem a Marradasem, dostali za úkol vyhnat ze Slezska nepřitele a porazit dánského krále. Kde Valdštejn projevoval nespokojenost s Marradasovým počínáním.¹²⁸ V roce 1628 se rozdíl mezi španělskými a Valdštejnovými záměry zvýraznily. Valdštejn se nechtěl vmísit do španělsko-nizozemského konfliktu. Proto se pohled na Valdštejnovu politiku ve světle španělských zahraničních záměrů prudce zhoršil.¹²⁹ I když se Španělé později zasadili o znovuuvedení Valdštejna do čela císařské armády, byli začátkem roku 1634 opět znepokojeni z možného spojení Valdštejna s Francií, které by tak mohlo změnit mapu Evropy na úkor Španělska. Oňate v lednu navrhl vévodovo odvolání, a dokonce i jeho zajetí.¹³⁰ Významnou roli v těchto dnech sehrál generál Baltasar Marradas, protože jeho sídlo na Hluboké se stalo hlavním štábem operace vedoucí k odstranění Valdštejna.¹³¹ Po jeho smrti se

---

¹²⁵ Tamtéž s. 537

¹²⁶ Tamtéž s. 355

¹²⁷ Tamtéž s. 418

¹²⁸ Tamtéž s. 420

¹²⁹ Tamtéž s. 450

¹³⁰ Tamtéž s. 536

¹³¹ Tamtéž s. 537

stal vojenským velitelem v Čechách Marradas. Jeho úkolem se stalo zajišťovat pořádek a bezpečnost v Českém království.¹³² Dožil zde aktivně jako vojenský správce Čech s hodností velícího generála v království. Zemřel údajně na zápal plic v létě roku 1638.¹³³

V neposlední řadě bychom měli zmínit Adama z Ditrichštejna, který pobýval jako vyslanec v Madridu. Na podzim 1563 se Adam z Ditrichštejna vydal do Španělska jako císařský vyslanec a zároveň hofmistr dvou arcivévodů, Rudolfa a Arnošta, na jejichž výchovu na madridském dvoře Filipa II. sám také dohlížel. Když se Adam roku 1571 navracel spolu s oběma arcivévodami zpět do střední Evropy, byl již tři roky calatravským rytířem. V roce 1569 mu Filip II. dokonce udělil výnosnou řádovou komendu Alcañiz (v Aragonii) a dvě malé komendy Calandu a Foz. V únoru 1572 znovu odcestoval Ditrichštejn jako císařský vyslanec do Španělska a pobyl tam do jara 1573.

Rovněž někteří z Adamových synů se později zapojili do kruhů „španělské strany“ na císařském dvoře a zasáhli i do nejvyšší politiky českých zemí. Byli to především pozdější kardinál František z Ditrichštejna a jeho starší bratři Zikmund a Maxmilián. K dobrému postavení ve španělské urozené společnosti jim mohlo dopomoci nejen jméno jejich otce, ale třeba také potvrzovací listina španělského vyslance dona Guilléna de San Clemente, jež dokládala královský původ jejich matky. V tomto dokumentu, datovaném v Praze 1. listopadu 1596, nalezneme doklad toho, že prvorození z matčina rodu se mohli řadit mezi grandy, tj. španělskou nejvyšší šlechtu.¹³⁴

---

¹³² Tamtéž s. 573

¹³³ Tamtéž s. 590

¹³⁴ KROUŽIL, Vojtěch. *Diplomatické mise dvou větví habsburské dynastie 1577-1583*. Brno, 2010. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, Historický ústav. Vedoucí práce Prof. PhDr. Mgr. Tomáš Knoz, Ph.D., s. 43

5. Závěr

Vláda Habsburků, ať už v Čechách nebo ve Španělsku, se velice podobala. Tyto dvě habsburské větve spolu velice úzce spolupracovaly, a proto i jejich záměry byly stejné. Bylo nutné, aby se vzájemně podporovaly, jelikož jejich funkční období spadalo také do období třicetileté války, největší náboženské války v Evropě.

Tato práce měla za cíl udělat základní nástin průběhu vlády Habsburků v Čechách a ve Španělsku s ohledem na to, ve kterých letech se jejich vláda překrývala. Takže se práce zabývala zejména lety 1526 až 1700, čili nástupem Ferdinanda I. Habsburského na český trůn a úmrtím Karla II. Španělského.

Po tomto stručném nástinu situace v obou zemích se práce zaměřila na vliv této dynastie na náboženství a poměry šlechty. Pokud jde o náboženství, jasně z poznatků vyplývá cíl proměnit tyto země v sídla katolicismu. U obou to neprošlo bez obtíží, ale nakonec bylo cíle dosaženo. Je nutné dodat, že ve Španělsku se cíle dosáhlo za podstatně kratší dobu. Co se týče šlechty, byla situace v obou zemích nepoměrná. Ve Španělsku se vyšší šlechta dostala až na samotný vrchol a radila panovníkovi v počínání. Kdežto v Čechách se vyšší šlechta neustále potýkala s rozdílností názorů její a panovníka. Naproti tomu ve Španělsku byly daleko závažnější spory mezi nižší a vyšší šlechtou, než tomu bylo v Čechách.

V dalším bodě se práce snažila najít paralely nebo naopak zásadní odlišnosti vlivů na obě země. Zjistíme tak, že obě tyto rodové větve jsou spolu velmi spjaté jak v zahraniční politice, tak vnitřní. Habsburkové měli za cíl provést v Evropě rekatolizaci. Španělům se to podařilo velice záhy díky vybudování instituce, kterou všichni známe jako inkvizice. Tento orgán spadající pod panovníka zajistil rychlé odhalení všech kacířů a jejich potrestání. A po další roky dohlížel na to, aby nedošlo k žádné odchylce. Naproti tomu v Čechách byla přeměna velmi zkomplikována tím, že většina

obyvatel zde byli protestanti, kteří se navíc změně velmi urputně bránili, a to dokonce celé jedno století.

Praktiky, které fungovaly ve Španělsku, v Čechách nebyly proveditelné. Zde se situace vyhrtila ve válečný konflikt. Po něm nastalo období kýžené rekatolizace. V tomto okamžiku přiložila k dílu ruku Španělská strana, která už roku 1556 na žádost Ferdinanda I. poslala do Čech jezuity, kteří posléze ochotně zaujali místo po nekatolických kněžích a ujali se správy nad univerzitou a místním školstvím. Z toho, co jsme se dozvěděli z odborné literatury, je tedy patrné, že nejen rakouští, ale i španělští Habsburkové měli svůj díl na náboženské proměně Čech.

Obě dynastie se také podporovaly v zahraničních záležitostech. Společně bojovaly na straně katolíků za třicetileté války. Španělé pomohli v první fázi Ferdinandu II. při řešení problému v Čechách a obráceně. Bohužel tato spolupráce měla za následek totální vyčerpání obou zemí.

Potom, co práce porovnávala podobnosti a odlišnosti nadvlády jednoho rodu nad celky, zaměřila se ještě detailněji na vzájemné vztahy. Z odborné literatury je patrné, že po vytvoření těchto dvou větví docházelo často k propojení těchto zemí přes sňatkovou politiku. Nejenom Habsburkové, ale i někteří Češi našli své manželky ve Španělsku. Jako například z Vratislav z Pernštejna nebo Adam z Ditrichštejna. Dále se vztahy propojily skrze církve a školství, když totiž univerzitu převzal do rukou španělský řád jezuitů, získala univerzita nejenom španělského rektora, ale i profesora, který pražskou univerzitu proslavil po celé Evropě.

Významnou část tvořili různí španělští vyslanci, kterým je věnována celá jedna podkapitola. Práce se zaměřila hlavně na ty nejvýznačnější, kteří svým dílem výrazně ovlivnili dění v Čechách.

Výsledkem je ucelený náhled na průběh vlády téměř dvou století těchto větví rodu habsburského, které významně zasáhly nejen do dějin Čech a Španělska, ale celé Evropy.

6. Seznam použité literatury

BARDOŇOVÁ, Martina. *Španělská ambasáda v Praze za působení Baltasara de Zuñiga (1608-1617)*. Praha, 2015. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin. Vedoucí práce Doc. Mgr. Marie Šedivá-Koldinská PhD.

ČORNEJ, Petr. *Dějiny zemí koruny české*. 7. Vyd. Praha: Paseka, 2001, 315 S. ISBN 80-7185-396-8.

ČORNEJ, Petr. *České dějiny: výpravná historie českých zemí*. Brno: Jota, 2012. ISBN 978-80-7462-096-6.

FORBELSKÝ, Josef, 2006. *Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století*. vyd. Praha: Vyšehrad. ISBN 80-7021-812-6.

KRČ, Eduard. *Dějiny a kultura Španělska: (úvod)*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-80-7372-337-8.

KROUŽIL, Vojtěch. *Diplomatické mise dvou větví habsburské dynastie 1577-1583*. Brno, 2010. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, Historický ústav. Vedoucí práce Prof. PhDr. Mgr. Tomáš Knoz, Ph.D.

RUIZ IBÁÑEZ, José Javier a Bernard VINCENT. *Los siglos XVI-XVII: Política y sociedad*. Madrid: Ed. Síntesis, 2007. ISBN 978-84-773851-6-5.

UBIETO ARTETA, Antonio et al. *Dějiny Španělska*. 3., dopl. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. ISBN 978-80-7106-836-5.

VOKÁČOVÁ, Petra. *Příběhy o hrdé pokoře: aristokracie českých zemí v době baroka*. Praha: Academia, 2014. 964 s. ISBN 978-80-200-2364-3.